

DER JUDE

ציישריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

→ פערלאג: חברה „אחיאסף". ←

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

קראקויא, תמוז תרס״א. נומ 26 Krakau, 27 Juni 1901.

ה. תרס״א → וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון הודש	די טעג פון וואך	תמוז, טשערוויעץ־יוני		נייער ס. יולי	אלט. ס. יוני
ט״ז	זונטאג			30	17
י״ז	מאנטאג		ליפיעץ *)	*) 1	18
י״ח	דינסטאג			2	19
י״ט	מיטוואך			3	20
כ׳	דאנערס.			4	21
כ״א	פרייטאג			5	22
כ״ב	שבת	פרשת פנחס.		6	23

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
יג	ה. ל.	געהרגיט עקדה״ש 7 יודען אין ווישבורג.
יד	ה. שט״ו	האט דער פאפסט גוור געווען אויף יודען אין רוים טראגען דעם געלבען פלעק אין וואהנען אין גהעטא.
„	ה. קס״א	פערברענט אויף קדה״ש אלע יודען אין שאפהויזען.
„	ה תי״ר	„ „ 10 אנוסים אין שפאניען.
טו	ה. תע״ג	„ אין ליסאבאן פיעל אנוסים און איין מאנאשקע אין געגענווארט פון קעניג.
יז	—	תענית. מעהרערע צרות אין בית ראשון און בית שני.
יח	ה. קנ״א	געהרג׳ט עקדה״ש איבער 4000 יודען אין טאלעדא אויף די זוהן פון הרא״ש.
יט	ד. תתנ״ט	האבען די קרייצפאהרער אין ירושלים געהרג׳ט אלע יודען.

אינהאלט.

צו אבאנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien II. Krumbaumg. I.

אין לאדז: ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodż, Cegielnianastr. 36.

דער "יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

צו דיעזער נומר איז בייגעלעגט דאס פינפטע בילד: על נהרות בבל.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 26

דער יוד

ציישריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואָך.
פערלאַג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאָהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז נ'יך רוססלאנד:
גאנץ-יאָהרלין —.5 רוביל.
האלב-יאָהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאָהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

Krakau, 27 Juni 1901. נומר 26. קראָקויא, תמוז תרס"א.

צו אונזערע געעהרטע אבאנענטען!

מיט דער יעטצטיגער נו' 26 ענדיגט זיך דאס אבאָנאָמענט אויף דעם „יוד“ פיר די וועלכע האבען אויסגעשריבען די צייטונג נור אויף א האלב יאהר פון 1 יאנואר, אדער אויף איין ¼ יאהר פון 1 אַפּריל, און מיר בעטען זעהר אַזוי גוט זיין גליך, אוננעזאמט, אריינשיקען דאָס געלד פיר די ווייטערע צייט, כדי מיר זאלען קענען ווייטער שיקען די בלעטער כסדר.

אונזערע אבאָנענטען אויף דער

„וועלטגעשיכטע“

וענען מיר מודיע אז

דער צווייטער באנד

איז שוין פערטיג צום דרוק, און אין דער קומענדער נו' וועלען מיר מודיע זיין זיין אינהאלט.

און מיר בעטען די אבאָנענטען וועלכע האבען אריינגעשיקט אויף דער „וועלטגעשיכטע“ נור 50 ק"פ, פיר וועלכע זיי האבען געקריגען דעם ערשטען באָנד, זיי זאלען גיטיגסט צושיקען דאס איבריגע צו 1 ר' (אדער צו 1,50 מיט פאָרטא).

אונזערע נייע אבאָנענטען, פון 1 יולי, קענען אויך בעקומען

4 בענדער „וועלט-געשיכטע“ פיר 1 רו"כ

מיט פאָרטא 1,50 רו"כ.

צו דיזער נומר לייגען מיר ביי פיר אונזערע אבאָנענטען דאס פינפטע בילד

על נהרות בבל

אין גאנצען בעקומען אונזערע היינטיג-יאהריגע אבאנענטען 12 בילדער פון יודישען לעבען אומזיסט.

מיט די קומענדע נומערן וועלען מיר געבען אונזערע לעזער איין מייסטער בילד פון דעם איצטיגען יודישען לעבען וועלכעס מיר האָבען געלאָזט ספעציעל פערפערטיגען פיר אונזער צייטונג ביי דעם בעוואוסטען מאָלער ה' אָקון, אונטער דעם נאמען:

„וואהין זאלען מיר געהן?“

(רומענישע אויסוואַנדערער).

דער אבאנאמענטס-פרייז פון „יוד“:

יעהרליך —.5 רו"כ.
האלב יעהרליך —.3 „
פיערטעל-יעהרליך 1.50 „

אַדרעסע פיר רוסלאַנד:

Изд. „Ахiасафъ“, Варшава.

Verlag „ACHIASAF“, Warschau.

(מינדליך טווארדא נו' 6).

פיר אויסלאנד:

Administration „DER JUDE“ Krakau, Gertrudy 16.

די אדמיניסטראציאן „דער יוד“.

וואס האבען מיר איצט צו טהון?

דער פינפטער קאָנגרעס איז אָבגעלעגט ביז צום סוף יאָהר. איינע פון די וויכטיגסטע סבות, פאַר וואָס דער קאָנגרעס קומט אויס אין היינטיגען יאָהר שפעטער ווי אַלע מאָל, איז צו געבען צייט צונויפצוקליבען דאָס נייטהיגע געלד פאַר די באנק. נאָכדעם, ווי עס ווערט דריי יאָהר נאכאנאַנד געאַרבעט פאַר די באַנק, נאָכדעם ווי עס איז אויף דריי קאָנגרעסען נאָכאַנאנד אָנגעזאָגט געוואָרען, אַז די באַנק ווערט באלד געעפענט, קען מען איצט ניט צונויפקומען ווידער אויף אַ קאָנגרעס, כל זמן די באַנק האָט נאָך ניט די נייטהיגע 2 ½ מיליאָן רובל. דאָס וואָלט הייסען אַרויסשטעלען פאַר די גאַנצע וועלט אונזער שוואַכקייט און זיך אַליין מודה זיין אין אונזער אונפעהיגקייט צו דער ארבייט, וועלכע מיר האָבען אויף זיך גענומען.

מיר זעהען אַז אונזערע פֿיהרער אַרבייטען אָהן אַ אויפֿהער, דינען טריי ווי פּראָסטע סאָלדאַטען אונזער זאַך, לעגען זיך אויף די גרעסטע און שווערסטע אָפּפֿער; וואָס טהוט אָבער אונזער גרויסע ציוניסטישע אַרמעע, פֿון וועלכער מיר רעדען? וואו איז זי איבערהויפּט? וואו איז דאָס פֿאָלק, וועלכעס פֿאָדערט און פֿערלאַנגט און אין וועמענס נאָמען עס ווערט געפֿיהרט די גאַנצע בעוועגונג? מיר ווילען ניט גלויבען, אַז די אַלע, וואָס געהערען צו די ציוניסטישע פֿעראיינינונגען, ווילען זיך אויך איצט נור בעגנוגענען מיט דער שמחה פֿון דעם כבוד, וואָס דר. הערצל אלס ציוניסטישער פֿיהרער האָט געהאַט פֿון סולטאַן. מיר ווילען ניט גלויבען, אַז די אַלע, וועמען דער נאָמען ציון איז נור טייער — מעגען זיי הייסען ציוניסטען אָדער ניט, — ווילען אויך איצט בלייבען פֿון דער ווייטענס און זיך ניט אָברופֿען אויף די פֿאָדערונג, וואָס ווערט איצט צו זיי געשטעלט. עס זענען דאָ צייטען אין לעבען, ווען עס דאַרף ניט זיין קיין תירוץ, מען קען, צו מען קען ניט. דער „מוז" דאַרף שטעהן העכער פֿאַר דעם קענען און ער דאַרף אַרויפֿלעגען אויף יעדערען אַ חוב ניט נאָר צו טהון וואָס מען קען, נאָר צו טהון מעהר וואָס מען קען. דער איצטיגער קאָנגרעס און די איצטיגע לאַגע פֿון ציוניזם פֿערלאַנגען, אַז די באַנק זאָל איצט קענען געעפֿענט ווערען, און אונזער כבוד, וועלכען מיר האָבען צו זיך אַליין, דאַרף אונז צווינגען צו ערפֿילען אונזער חוב צו דער בעוועגונג, וועלכע מיר שטעלען פֿאָר. מיר רעדען אזוי פֿיעל פֿון דעם, ווי נייטהיג עס איז, מיר זאָלען שוין קריגען איין שטענדיגע אָפֿיציעלע פֿערטרעטונג, וועלכע זאָל קענען פֿינאַנציעל פֿיהרען אונזער בעוועגונג אין איהר ווייטערדיגען וועג, מיר רעדען אַזוי אָפֿט פֿון דער באַנק, ווי פֿון אַ פֿינאַנציעלעס מיטעל פֿאַר די ציוניסטישע צוועקען, און דאָך בלייבען מיר נור ביי אונזער רעדען. דריי יאָהר ווערען די טערמינען אויף איינצוצאָהלען די אַקציעס אָבגעלעגט פֿון איין מאָל אויף דאָס אַנדערע, איצט איז שוין אויך דער לעצטער טערמין אַוועק, און נאָך אַלעם דעם שטעהען מיר אויך איצט נאָך ווייט פֿון אונזער ציעל — די נייטהיגע סומע איז נאָך אַלץ ניטאָ.

קענען מיר דען נאָך אַלעם דעם רעדען פֿון דער גרויסקייט פֿון אונזער בעוועגונג און פֿון דער שטאַרקייט פֿון אונזער אָרגאַניזאַציאָן?

וואָס טויג אונז אונזער גאַנצע אַרמעע, ווען זי איז ניט פֿעהיג צו איין אנשטרענגענדער אַרבייט, ווען זי איז ניט אים שטאַנד צו ערפֿילען די פֿאָדערונגען, וועלכען ווערען צו איהר געשטעלט. פֿאַר נאַציאָנאַלע ציעלען לעגט זיך יעדעס פֿאָלק אַרויף די גרעסטע אָפּפֿער, נאָר ביי אַלע פֿעלקער ווערען זיי אַרויפֿגעלעגט פֿון דער רעגירונג אָדער פֿון דער מאַכט, אונטער וועלכע עס מוזען זיך אַלע בייגען. אונזער אָרגאַניזאַציאָן האָט ניט די קראַפֿט צו נייטהען און צו בויגען אַלעמען נאָך איהר ווילען, אונזער אָרגאַניזאַציאָן איז איין פֿרייוויליגע. זי פֿעראייניגט אין זיך מענשען, וועלכע האָבען זיך פֿריי מיט זייער אייגענעם ווילען מתחייב געווען צו דינען אונזער פֿאָלק, זיך אָבצוגעבען מיט דער פֿאָלקסאַרבייט. האָבען עס אָבער די דאָזיגע מענשען געטהון מיט לייכטזין אָדער מיט דער הייסער איבערגעגעבענקייט? רופֿען זיי זיך ציוניסטען נור צוליעב מאָדע, אָדער דערפֿאַר, ווייל זיי ליעבען זייער פֿאָלק און זוכען אין ציון די רעטונג און בעפֿרייאונג פֿון דער אויסענוועניגסטער און אינעווניגסטער קנעכטשאַפֿט?

פֿעלעטאָן.

גאַנץ בערדיטשעוו.

(אַ ריכטיגע בעשרייבונג פֿון דער שטאָדט בערדיטשעוו מיט אַלע איהרע אַנטיקליך).

ארויסגעגעבען פֿון

שלום-עליכם.

דאָס זיבעטע קאַפּיטעל.

בערדיטשעווער גזלנים.

נעקומען אַהיים פֿון די שרפֿות שוין פֿאַרטאָגליך און אויפֿגעעפֿענט די טהיר פֿון מיין חדר בין איך נבהל ונשתומם געוואָרען: איך האָב דערזעהען דריי מאָדנע פּאַרשוינען, נישט קיין בעקאַנטע פּנים'ער, דרעהען זיך אַרום מיט אַ ליכט; דאָס בעט איז צעוואָרפֿען, די שאַפֿע איז אָפֿען, מיין טשעמאָדאַנטשיק ליגט אין מיטען שטוב, און מיינע פּאַפּירען, מיינע כּתבים וואַלגערין זיך אויף דער ערד.

— וואָס איז דאָס? ווער זענט איהר? וואָס טהוט איהר דאָ? טהו איך אַ פֿרעג ביי איינעם, אַ יודען מיט אַ רויטע באָרד און מיט אַ בלויע בראָדיווקע אויף דער נאָז.

— זייוו איהם אַ סעמער לאָז איהם סאַרוי די נמשה! — רופֿט זיך אָן איינער אויף אַ משונה מאָדנע לשון צום רויטען מיט די בלויע בראָדיווקע.

דער רויטער ענטפֿערט ניט דאָס אַנדערע וואָרט; ער פֿערשליסט די טהיר, בייגט זיך אָן און שלעפּט אַרויס פֿונ'ם שטיוועל אַ גרויסען אַ שאַרפֿען קאָלאָדאַטשמעסער, און טהוט אַ מאַך מיט'ן מעסער מיר איבער'ן פּנים הין און צוריק, אַרויף און אַראָב, ווי אַ כּשופֿמאַכער.

— ווער מיר זענען? מיר זענען די היגע גזלנים! — רופֿט זיך אָן צו מיר איינער פֿון די חברה, אַ שוואַרצער יוד-מיט אַ בולמע אויף איין אויג, און בשעת ער רעדט אויס דאָס וואָרט „גזלנים" טהוט ער מיט'ן געזונדען אויג אַ מורא'דיגען גלאַנץ און אַ קריץ מיט די צייהן, ווי אַ רוצח.

— „טהו איהם אַ לייסטער ביי די שעקעניש"! — רופֿט זיך אָן יענער אויף זייער איבערגעקעהרטער שפּראַך.

— דענגי! דאַוואַי דענגי!! — שרייט אויס דער דריטער פֿון דער חברה, אַ הויכער יוד מיט אַ הייזעריג קול, און האַפּט מיך אָן ביי דער לאַץ פֿון דער קאַפּאָטע און טרייסעלט מיך ווי אַ לולב.

— געלד — זאָג איך — ווילט איהר? ביי מיר ווילט איהר נעמען געלד? ווי קום איך צו געלד? גאָט האָט מיך אויסגעהיט פֿון געלד!

— „גאָז איהם אַז ער גיילט!" — רופֿט זיך אָן יענער אַלק אויף זייער לשון.

— דו לייגסט! — מאַכט צו מיר דער וואָס מיט דער בולמע — די מינוט זאָלסט דו אָבגעבען דאָס גאַנצע געלד וואָס דו האָסט, אַ ניט — געזעגען זיך אָב מיט'ן לעבען! מיר שענקען דיר צוויי מינוט אויף צו בעטראַכטען זיך און איין מינוט אויף זאָגען ודוי...

און בכדי איך זאָל ניט מיינען, אַז מע טרייבט מיט מיר קאַטאָוועס, געהט צו צו מיר דער רויטער וואָס מיט דער בראָדיווקע און בעוויזט מיר מיט'ן מעסער אַרויף און אַראָב, אַהין און אַהער, עטליכע מאָל, ווי מע מאַכט מיט'ן לולב סכּות צו הלל.

— „וואָס טעהשט איהר ווי די מיילענע לויגימס? לאָז מען איהם ניבדען די טהען מיט די סיף!" — רופֿט זיך אָן דער הייזעריגער אויף זייער פֿערשטעלטע שפּראַך, און לאָזט אויס אויף אונזער לשון:

— וואו זענען ערגיץ די שטריק? לאָז מען איהם בונדען!

— למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? — זאָג איך — אַ מעהר נאַט אייך אָב מיין גאַנץ פֿערמעגען, דאָס בייטעלי מיט די עטליכע קערבליך, און לאָזט מיך אָב, וואָס האָט איהר צו מיר? איך בין אַ טאַטע פֿון קינדער, קיין עין הרע פֿיער מיידליך מיט צוויי יונגליך, דאָס קלענסטע איז נאָך נישט אַלט קיין חודש...

מיר זאגען אויך אפט, אז ציוניזם איז ניט קיין פארטיי, ציוניזם געהט אן דאס גאנצע פאלק, און אין דער אמת'ן, ביי וועלכען יודען שלאגט דען ניט שטארקער דאס הארץ, ווען מען דערמאנט דעם נאמען ציון? ביי וועלכע יודען רופט דער נאמען ניט ארויס די האפענונג אויף אונזער צוקונפטיגעס גליק? פערשטעהט דען אבער דאס פאלק נאך אליין ניט, אז עס איז ניט גענוג צו זיצען מיט צוזאמענגעלעגטע הענד און בלויז חלומען פון ציון אין די קומענדיגע טעג. דאס גליק ווערט עררייכט דורך אנשטרענגונג, דורך ארבייט. וואו איז אבער די ארבייט, וואס עס ווערט אונטערשטיצט פון אונזער נאציאנאלען געפיהל? פאר וואס שטעהט אונזער פאלק און פערהאלט זיך צו דער נאציאנאלער ארבייט, ווי צו א פרעמדער זאך? מען צוטהיילט ביי אונז פיעל אויף צדקה, אויף ארימע און קראנקע און שוין זשע וועלען מיר ניט קענען גענוג געבען פאר א אינסטיטוציאן, וועלכע וויל בויען א נייעם און שטארקען פונדאמענט פאר דאס גליק פון אונזער פאלק?

מען רעדט פיעל פון דער אאודיענץ. יודען זיצען און קלערען, וואס האט דר. הערצל דורך זיין אאודיענץ נעקאנט דערגרייכען. מען פרעגט זיך, צי איז שוין דא די ערלויבעניש אויף די גרויסע קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל, צי איז שוין דא דער טשארטער, וועלכער דארף אונז געבען געוויסע געזיכערטע רעכטע. איז אבער ניט טרויעריג גענוג, איז ניט גענוג גרויס אונזער שאנד, ווען מיר מוזען זיך אליין זאגען, אז צו אונזער גליק זענען מיר נאך ווייט ביז צום טשארטער און ביז צו דער גרויסער קאלאניזאציאן. יא, צו אונזער גליק, ווייל וואלט שוין איצט דער טשארטער געוועזען, וואלטען מיר דאך גלייך מיט אונזער בעוועגונג באנקראטירט, ווייל מיר זענען נאך ניט ווערט דער גאולה, וואס דער טשארטער דארף אונז ברייננען, און נאך ניט מסוגל צו בענוצען די רעכטע, וועלכע ער דארף אונז געבען. דער טשארטער וואלט גלייך צו אונז געשטעלט אזוינע הויכע פאדערונגען, צו וועלכע מיר זענען נאך ניט דערוואקסען און וועלכע זענען איבער אונזערע איצטיגע כחות.

די אאודיענץ איז נור דער ערשטער וויכטיגער טריט פון דעם פאליטישען ציוניזם און ביז צום טשארטער ליגט נאך פאר אונז א שווערער און ווייטער וועג, נאר די זעהר פריינדליכע אויפנאהמע, וועלכע דר. הערצל האט געפונען אין קאנסטאנטינאפאל ווייזט אונז, וויפיעל עס קאן דערגרייכט ווערען, ווי פראקטיש און דורכפיהרבאר וואלט געקענט זיין אונזער בעוועגונג, ווען מיר אליין וואלטען מעהר צוגעגרייט געוועזען, ווען מיר וואלטען אנדערע געוועזען. נאר וואס הייסט דען אנדערע, ווערען דען פון אונזער פאלק איבערמענשליכע, איבערנאטירליכע כחות און קרבנות געפאדערט? ניין, זאל נאר אונזער פאלק האבען אין דעמזעלביגען מאס דאס נאציאנאלגעפיהל, דאס פערשטענדניס און אבגעגעבענקייט פאר נאציאנאלע זאכען, ווי איין איטליכעס אנדער פאלק, זאל נור אונזער פאלק נאציאנאל געזונטער זיין, וואלטען מיר איצט ניט געוועזען אזוי אבהענדיג און אהנמעכטיג; מיר וואלטען דאן פעהיגער געוועזען צו דער ארבייט און קרעפטיגער, מיר וואלטען דאן געבויט מיט מוטה פעסט און שטארק, און אין אונזער ארבייט וואלטען דאן אנטהייל גענומען ניט איינצעלנע מענשען, נאר דאס גאנצע פאלק. ביי אנדערע פעלקער גיבען אב גאנצע דורות זייערע כחות פאר נאציאנאלע צוועקען, וואס ליגען ערשט אין דער ווייטער צוקונפט, טויזענדער לעבענס ווערען אוועקגעגעבען פאר די אינטערע־

אלע דריי באנדיטען רעדען זיך איבער איינער מיט'ן אנדערן אויף זייער גנבה'ש לשון, צעהלען איבער די עטליכע קערבליך וואס ביי מיר אין בייטעלי און נעמען מיך אויפ'ן צימבעל. זיי פרעגען מיך, און איך ענטפער זיי.

— פון וואנען איז א יוד?

— פון יעהופעץ.

— מה שמכם?

— שלום עליכם.

— עליכם שלום. ווי אזוי איז אייער נאמען?

— שלום עליכם.

— עליכם שלום. מיר פרעגען אייך ווי אזוי רופט מען אייך?

— שלום עליכם; אזוי רופט מען מיך טאקי.

— א משונהער נאמען! וואס איז אייער טהועכץ?

— איך בין א שרייבער.

— מע שמועסט וואס איז אייער טהועכץ? אייער פרנסה?

— איך בין א שרייבער.

— וואס זשע שרייבט איהר? „פראשעניעס"? פאפירען? מסירות?

— פעליעטאנען, מעשה ביכלעך פאר יודישע קינדער.

— זענט איהר הייסט דאס א מוכר ספרים'ניק? א „בעל מחבר"?

— א מחבר.

— וואס זשע טהוט איהר היע?

— געקומען אנקוקען בערדיטשעוו.

— און מעהר גאר נישט?

— מעהר גאר נישט.

— קיין שום געשעפט?

— קיין שום געשעפט.

— און לייגט הוצאות?

— און לייג הוצאות.

— צו וואס נוצט דאס אייך.

— בכדי איך זאל האבען וואס צו בעשרייבען.

— וואהין שרייבען?

— אין די גאזעטין.

— וואסערע גאזעטין?

— יודישע גאזעטין.

— פאראן יודישע גאזעטין?

— ווי דען?

— וואס טהוען זיי?

— זיי דרוקען זיך.

— וואו דרוקען זיי זיך?

— אין ווארשא.

— אויף וואס דארף מען זיי?

— אויף צו לייענען.

— ווער לייענט זיי?

— יודען.

— עמיצער צאהלט אייך עפים דערפאר וואס איהר שרייבט?

— געוויינטליך.

— אט אזוי' זשע רעדט! וואס אשטייגער האט איהר דערפון? וויפיעל פערדינט איהר א וואך?... איהר רויכערט? וואו זענען אייערע פאפיראסען?

איך נעם ארויס מיין פאפיראסקאסטען און טראג זיי אונטער אלעמען זיי זאלען זיך נעמען צו פאפיראסען.

— „נרעף איהם צי ס'איז פון ביזלער..." רופט זיך אן איינער אויף זייער שפראך.

— א זילבערנער? — מאכט צו מיר דער וואס מיט דער בולמע און וועגט דעם פאפיראסקאסטען אויף דער האנד — א זילבערנער, צי א פראסטער חי וקים?

— א פראסטער שלש סעודות פון צוויי גילדען! — זאג איך און מיר פעררויכערען אלע צו פאפיראסען.

סען פֿון פֿאָלק, און ביי אונז איז מען אפילו ניט פֿעהיג צו א גרעסערען אַנשטערענגענדען מאַטעריאַלישען אָפּפֿער. וואו איז ביי אונז דאָס פֿאָלק, וואָס ליעבט ציון און וואָס אַרבייט פֿאַר דעם ציוניסטישען רעיון ? צו וואָס זאָגען מיר, אַז ציון איז פֿאַר אונז ניט קיין פּוסטער קלאַנג, נאָר אַ וואָרט פֿול אינהאַלט?

פֿון קאָנגרעס טהיילען אונז נור אָב עטליכע חדשים און ביי דער גרויסער וויכטיגקייט, וועלכע איז איצט פֿאַר אונז די באַנק, דאַרפֿען מיר דערווייל ביז צום קאָנגרעס אַוועקלעגען אין אַ זייט אונזערע אַלע אַנדערע אַרבייטען און אונזער גאַנצע קראַפֿט נור פֿערייניגען אין דער אַרבייט פֿאַר די באַנק. זאָלען די וואָס האבען געקויפֿט אַקציעס איינקויפֿען נייע אַקציעס, זאָל מען זעהן וואָס ענערגישער איינצוקאַסירען דאָס ניט איינגעצאָהלטע געלד פֿאַר די פֿערשריבענע אַקציעס, זאָל מען זעהן צו געפֿינען וואָס מעהר נייע אַקציונערען. זאָל מען פֿערקויפֿען אַקציעס אויף אַ מאָל און אויף אויסצאָהלען.

צו דעם צוועק דאַרפֿען אומעטום געגרינדעט ווערען שפּעציעלע חברות, וועלכע דאַרפֿען זיך פֿערנעהמען נור מיט פֿערקויפֿען אַקציעס. אין דער אַרבייט דאַרפֿען טהייל נעהמען ניט נור ציוניסטען אַליין. ציון געהערט ניט איינצעלנע, נאָר דעם גאַנצען. מיר, ציוניסטען, דאַרפֿען אָבער ניט וואַרטען אויף די אַרבייט פֿון אַנדערע. מיר זענען דאָך ציוניסטען נור דערום, ווייל מיר זאָגען, אַז מיר פֿיהלען שטאַרקער אונזער נאַציאָנאַלעס אומגליק, אַז מיר פֿערשטעהען בעסער די נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבען פֿון אונזער פֿאָלק, דערפֿאַר אויך דאַרפֿען מיר זיין די ערשטע אין דער אַרבייט און מיט אונזער אָבגעגעבענקייט דאַרפֿען מיר דיענען פֿאַר אַ מוסטער פֿאַר אַלע אַנדערע. מיר, די וואָס האָבען גענומען אויף זיך צו טראָגען פֿאָרויס די נאַציאָנאַלע פֿאָהן, דאַרפֿען ערפֿילען ווי טרייע און ערליכע סאָלדאַטען די גרויסע התחייבות, וועלכע ליגט אויף אונז. איצט, בעת די אינטערעסען פֿון ציוניזם פֿערלאַנגען די גרינדונג פֿון באַנק, דאַרפֿען מיר אויף אונזערע פּלייצעס אריבערטראָגען די גאַנצע שווערקייט פֿון דער אַרבייט. מיט אונזער מוטה וועלען מיר אויך אַנדערען צוגעבען מוטה און קראַפֿט, און אין דער פֿערייניגטער אַרבייט וועט אונז די שווערע אַרבייט פֿון דער גרינדונג פֿון אונזער באַנק אין גיכען געלינגען.

י. ל.

דר. הערצל אין לאָנדאָן.

לְכבוד דר. הערצל, וועלכער איז געקומען דעם 10-טען יוני אין לאָנדאָן, האָט די חברה „מאַקקאַבעער", אַ נאַציאָנאַלער יודיש-ענגלישער פֿעריין, געמאַכט איין אָבענד אין ס' דזעמס רעסטאָראַן. אויף דעם אָווענד זענען געקומען בערך 60 פּערזאָן, פֿון וועלכע מיר וועלען דאָ אָנרופֿען י. זענגוויל, דר. גאַסטער, פּראָפ' וואַמבערי, סיר פרענסיס מאָנטיפֿיאָרי און פּולקאָווניק גאָלדסמיד. דער פּרעזעס אויף דעם אָווענד איז געוועזען י. זענגוויל, וועלכער אויפֿהעבענדיג דעם כוס לכבוד „דעם גאַסט" האָט געהאַלטען די דאָזיגע רעדע:

ברידער מאַקקאַבעער און געסט! מיר איז געפֿאַלען דער כבוד אויפֿצוהויבען דעם כוס לכבוד דר. הערצל, וועלכער איז אונזער עהרענמיטגליעד און אונזער גאַסט. מיט 5 יאָהר צוריק האָט אונז דר. הערצל אין דעמזעלבען הויז בעצויבערט מיט זיין פּערזענליכקייט, פֿערנומען דעם אָטהעם מיט זיין פּלאַן, און דורכגענומען מיט זיין שענעם דבור. מיר האָבען

— „טהו איהם אַ פּאַטש ביים גייזער!" — רופֿט זיך אָן איינער אויף גנבה'ש לשון.

— וואו איז אייער זייגער? — מאַכט צו מיר דער וואָס מיט דער בולמע און בעזוכט מיר אַלע קעשענים. — איהו' האָט גאָר נישט קיין זייגער?

— איך האָב — זאָג איך — אַ זייגער, און דוקא אַ גוטען זייגער, אַ גילדענעם, איז ער פֿערזעצט אין לאָמבאַרד, אין יעהופּעץ...

— איין עבירה! — זאָגט דער הייזעריגער — ער וואָלט אונז שטאַרק צו נוץ געקומען אַצונד!... מיר דאַרפֿען טאַקי איצט אַ גילדענעם זייגער ווי אין לעבען אַריין!

— אויף וואָס דאַרפֿט איהר דאָס אַזוי — זאָג איך — אַ גילדענעם זייגער?

— אַ גילדענעם זייגער — זאָגט ער — קאָן מען פֿערקויפֿען און אָבלייזען גוטע געלד!

— „פּאַהט איהם דער טאַוועגמאַכער!" — רופֿט זיך אָן איינער אויף זייער לשון — „ער איז אַ מאָרענאָס גלייך מיט אונז!"

— אַ גוטע נאַכט! — מאַכען צו מיר די באַנדיטען און לאָזען זיך געהן — דאָס אַנדערע מאָל, אַז איהר געהט אַוועק זאָלט איהר פֿערשליסען די טהיר, נישט פֿערלאָזען זיך אויפֿ'ן איבערשטענס נסים און אויפֿ'ן יושר פֿון באַדריפּעטשער גנבים... האָט קיין פּאַראיבעל ניט וואָס מיר האָבען אייך אפשר דערקוטשעט.

— אדרבה! — זאָג איך — האָט איהר קיין פּאַראיבעל ניט וואָס אַזוי ווינציג... און איך וויל זיי אַרויסבעגלייטען אויף יענער זייט טהיר, רופֿט זיך אָן צו מיר דער הייזעריגער, לייגט צו אַ פֿינגער צום מויל און ציהט אויס מיט'ן נגון פֿון „קאָלדוניע":

— פּתח שין — שאַ־אַ־אַ־אַ־אַ!

און דער רויטער וואָס מיט דער בראָדיווקע נעמט אַרויס דאָס מעסער און טהוט אַ מאַך מיט דעם איבערן קאָפּ עטליכע מאָל, ווי איינער רעדט: „טאָמער טהוסט דו חלילה איין פּיפּס, איז דיין לעבען קיין לעבען ניט"!...

. . . .

. . . .

. . . .

— גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד! יודען, ראַטעוועט! האָב איך מיך צעשריגען ניט מיט מיין קול, ווי באַלד די באַנדיטען זענען אַוועק, און איך האָב אויפֿגעוועקט די גאַנצע שטוב. מע איז זיך צענויפֿגעלאָפֿען פֿונ'ם גאַנצען האָטעל. ווייבער זענען אַראָבגעשפּרונגען פֿון די בעטען אין אונטערשטע קליידליך, און מאַנסבילי'ן — מחילה אין איינע תחתונים. מע האָט געמיינט, אַז עס ברענט.

— ווידער אַ שׂרפֿה?

— ווידער געברענט?

— וואו ברענט?

— ווער ברענט?

— שאַ! שאַ! שאַ! קיינער ברענט ניט! — איז אַרויס נח דער שווייצער מיט זיין שפּראַך און רופֿט זיך אָן צו מיר:

— וואָס האָט איהר זיך לְמשל צעשריגען ווי אַ משוגען קעלבעל? וואָס גוואַלדעוועט איהר ווי אין אַ מאַנהויז? איהר וועט חלילה אויפֿוועקע אַלע „אַקטעיורען"!

— גזלנים! — זאָג איך — רוצחים! באַנדיטען זענען מיך בעפֿאַלען נאָר וואָס, און מיך בענומען!

דערהערט „גזלנים" פֿאַלט אָן אויפֿ'ן גאַנצען עולם אַ פּחד און עס ווערד אַ ליאַרעם, אַ גערעדערייי פֿון אַלע מיט אַמאָל:

— גזלנים?...

— ווי פֿיל גזלנים?...

— דריי גזלנים?...

— וואָס פֿאַר אַ פּנים האָבען זיי?

געפאלגט זיין ארבייט, איינינע מיט פריינדשאפט און אנדערע מיט וואונדערליכער פיינדשאפט. די שנאה פון די ביטערסטע אנטיציוניסטען צו דר. הערצל איז געוועזן גלייך צו דער שנאה פון די פייערדיגע ענגלישע נאציאנאליסטען צו דעם בורען גענעראל דעוועט. זיינע געגנער אבער — סיי די, וועלכע זענען איבערצייגט, אז ער וועט קיינמאל נישט אויספיהרען, סיי די וועלכע האבען מורא ער זאל נישט אויספיהרען — מוזען מודה זיין, אז ער האט געפיהרט זיין זאך מיט ענערגיע און חכמה. אין די איינינע 5 יאהר, וואס האט ער נישט אבגעטהון? געשאפען א בעוועגונג, אויפגעבויט א פארטיי, געגרינדעט א באנק, צוזאמענגערופען יעדעס יאהר וועלט־קאנגרעסען, איינגעדרונגען אין ענגלאנד, געשפראכען מיט דעם דייטשען קייזער און געזעהען זיך מיט'ן טערקישען סולטאן, דאס אלעס האט ער געטהון אין דער צייט, ווען ער איז ניט פריי געוועזן פון רעדיגירען א צייטונג און פון שרייבען ערצעהלונגען און דראמען. וועגען די דאזיגע ערצעהלונגען און דראמען זאלען רעדען קריסטליכע קלובען; מיר "מאקאבעער" אבער קענען נישט פערגעסען אן דעם, וואס דר. הערצל טהוט פאר יודען. מיר בעגריסען איהם אלס א גדול בישראל, וועלכער האט געפיהלט דעם פאלקס צער, אזוי ווי משה האט געפיהלט די קנעכטשאפט אין מצרים, און געטראכט צו פיהרען די שקלאפען קיין ארץ ישראל. אין די פיעל הונדערטער יאהרען פון יודישען גלות האט דאס יודישע פאלק ארויסגעבראכט גענוג גרויסע מענשען, אבער דר. הערצל איז דער ערשטער יודישער פאליטיקער פון חורבן אן. מיר האבען געגעבען גענוג פאליטיקער אנדערע פעלקער — גאמבעטטא — פראנקרייך, לאסאל — דייטשלאנד, ביקאנספילד — ענגלאנד, דר. הערצל איז אבער דער ערשטער יודישער פאליטיקער, וועלכער האט זיך איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען צו דיענען די יודען. עס זענען פאר איהם געוועזען אנדערע — פאליטישע פילאנטראפען, וועלכע זענען ווערטה איין אייביגעס אנדענקען. נאר באראן הירש האט אויסגעקליבען א לאנד, וועלכעס האט אין זיך נישט קיין אנציהונגסקראפט פאר יודען, באראן עדמונד ראטהשילד האט געבויט די גאולה אויף צדקה, אנשטאט זי צו בויען אויף זעלבסטהילף. די דאזיגע מענער האבען געהאט די מיליאנען, אבער ניט דעם פאליטישען גייסט, דר. הערצל האט דעם פאליטישען גייסט, אבער נישט די מיליאנען, נאר מיליאנען וועלען קומען — וואלט נאר געוועזען דאס איבריגע אזוי לייכט! די ארבייט, וועלכע דר. הערצל האט אויף זיך ארויפגעלעגט איז איינציג נאך איהר שוועריגקייט און איינציג אין דער געשיכטע. מאזיני האט אויפגעוועקט דעם רעיון פון איטאליענ'ס איינינקייט, אבער די איטאליענער זענען געוועזען אויף זייער אייגען ערד. א וואנדערענדע נאציאנאלע אויפלעבונג — דאס איז א נייע מין אויפגאבע. די וואנדערונג איז דאך שטענדיג געוועזן א טהייל פון דעם יודישען אידעאל — "לשנה הבאה בירושלים". די אידעע פון הערצל איז געשאפען ניט נאר פאר ארימע יודען וועלכע בעדארפען ברויט, נאר אויך פאר רייכע יודען, וועלכע בעדארפען איין איבערצייגונג, אויב נישט פאר די גאנצע וועלט, וועלכע איז אריינגעפאלען אין ווילדקייט און איז בעהערשט פון דער מאשין. זי וועט צוריקבעקומען דאס ליכט און דאס ווארמקייט פון אידעאליזמוס. זייט מלכות רומא איז אריינגעקומען אין איהר פערפוילטקייט, איז נאך נישט געוועזן אזא צייט, וואס די וועלט זאל אזוי נייטהיג בעדארפען דעם בעגייסטערנדען אנבליק פון א בעוועגונג, וועלכע איז אונפערדארבען און דורכגעווייקט מיט איידעלער מענשליכקייט, און עס איז זעהר שען, אז פון ציון זאל קומען דאס ליכט! מיינע העררען! דר. הערצל

— צוויי יונגע איינער איין אלטער?

— גענאנגען מיט מעסערם?...

— למאי האט איהר געשוויגען?

— איהר האט מורא געהאט שרייען?

— נאט אייך גזלנים! גאט זאל שומר־ומציל זיין!...

— נעכטען געווען אינ'ם אנדערען הויף אויך גזלנים... געשטיקט א יודינע, ארויסגעטראגען די קריגליך, געפונען איין אייזען...

— מסוכן איבערבלייבען איינער אליין אין שטוב...

— מע וועט שוין באלד דארפען אנטלויפען פון באדריטשעוו...

— נא דיר' נאר גזלנים טאמער איז קארג!...

— חאפט זיי! חאפט זיי! חאפט זיי! — הערט זיך פלוצים פון דרויסען א קול פון א נקבה און א געלויף מיט א קלאפעריי פון עפים אסך־אסך מענשען — חאפט זיי! חאפט זיי! געחאפט?

— איינעם געחאפט... צוויי געחאפט...

— בינדט זיי!... חאפט שוין דעם דריטען אויך!... בינדט איהם! בינדט איהם!...

— פאוואלי. הינדע, ניט פאר'ן קאפ, פאר די פיס, פאר די פיס!...

— זעלדע גיב מיר דיין פעטשיילע, זעלדע!

— א? איהר הארכט? מע האט זיי געחאפט! — רופט זיך אן צו אונז נח דער שווייצער און לאזט זיך לויפען מיט א לאנטערן אין דרויסען ארויס, און מיר אלע נאך איהם.

— נו? וואס הערט זיך? שרייט נח אין דער פינסטער, אהין פון וואנען עס געהען די קולות — שוין געחאפט?

— געחאפט, געחאפט! — ענטפערט איהם א קול פון א נקבה אין דער פינסטער.

— און געבונדען?

— געבונדען, געבונדען!

— אלע דריי?

— אלע דריי, אלע דריי!

— אנו, לאמיר זיי חאטש אנקוקען, וואס פאר א פנים זיי האבען? — מאכט נח און רופט מיט זיך דעם גאנצען עולם און מיר געהען צו נאהינט מיט דער לאנטערנע צו די געחאפטע גזלנים, און מיר דערזעהען אויף דער ערד ליגען דריי געפענטעטע... אינדיקעס!

די אינדיקעס האבען אראבגעלאזט די בלויע סנאבלען, בלאזען מיט די נעזער און בלונצעלען מיט די אייגעליך אויף דער שיין פון אונזער לאנטערן און די ווייבער, האלב נאקעטע, דערצעהלען אונז נסים ונפלאות, ווי אזוי די אינדיקעס זענען ארויס פון שטייג, מע ווייסט ניט ווי אזוי: צו גנבים, צו א טחיור איז דורכגעלאפען און האט זיי איבערגעשראקען, נאר דאנקען גאט וואס מע האט זיי געחאפט, א ניט וואלט געווען חלילה א היזק פון מי יודע וויפיל!...

— טפו זאלט איהר ווערען, באדריפעטשער קורעלאפניצעס! — זאגט נח און בטל'ט אוים אויף זיי אלע בייזע וויסטע חלומות — א רוח אין אייערע אינדיטשקעס נענז קאטשקעס פלעדערווישען אריין!...

און נח דער שווייצאר הערט נישט אויף צו שיטען מיט זיינע געקלויבענע, שארפע, פערשפיצעלטע ווערטער, און דער עולם הויבט אן ביסלעכוויז זיך צעגעהן, מיט א געניץ, איטליכער אין זיין רוה אריין.

איך בלייב שטעהן איינער אליין אין מיטען דער בלאטע פערטומעלט פון דער נאכט מיט איהרע פחדים און מיט איהרע בהלות. א נאסע קעלט נעמט דורך מיין לייב דורך און דורך. ערטער ווייז בעוויזט זיך א פייעריל אין די פענסטער, פון א פאר קוימענס ציהט זיך א בלוי רויכעל. פון איין זייט הימעל בעוויזט זיך א העלער פאס. פון עטליכע ערטער הערט זיך א קרייען פון העהנער, וואס שטעלען אן זייערע העלזער און שרייען אויף אלערליי קולות און פערשיעדענע נוסחאות: קאו—קא—רו—קאו—או—!...

עס שאריעט אויף טאג.

קען דורכפיהרען זיין פלאַן אָדער ניט, אָבער ער האָט שוין פערצייכענט זיין נאָמען אויף אייביג אויף די לוחות פון דער יודישער געשיכטע: ער איז דער מאַן, וועלכער אין דער צייט, ווען זיין פאָלק איז געדריקט פון אונגערעכטיגקייט און אַבהענדיג און געשוואַכט פון ספקות און זעלבסטפעראַכטונג, האָט געהאַט דעם מוטה צו בלאָזען אין שופר אויף זעלבסטפערטרויען און מוטה!

דר. ה ע ר צ ל, וועלכער איז געוואָרען אויפגענומען מיט אַפּלאָדיסעמענטען, האָט געזאָגט:

אויב עס איז ריכטיג, אַז גאָט האָט געגעבען דעם מענש די שפראַך, כדי צו בעהאַלטען זיינע געדאַנקען, איז עס בעזאָנדערס ריכטיג געגען מיר, ווייל איך בעזיץ נישט די ריינע און ריכטיגע ענגלישע אויסשפראַכע. אָבער רעדענדיג דאָ מיט אייך, קען איך נישט אין גאַנצען בעהאַלטען מיינע געדאַנקען, חאָטש עס זענען פאַראַן טעמים, צוליעב וועלכע איך קען נישט אַלעס אַרויסזאָגען. עס איז דאָ אַ מיטעלוועג אין אַלע זאַכען, אין דעם מיטעלוועג מוז איך מיך האַלטען אין דעם איצטיגען מאָמענט און אויף דעם אָרט, וועלכער איז ווייט פון פאַרטיילעבען. דאָ זענען צוזאַמען פריינד און פיינד פון מיין אידעע. און איך פיהל פאַר מיין חוב קיינעם נישט אַנצוריהרען, וועלכער האָט זיך פריינדליך געזעצט ביי דעמזעלבען טיש וואָס איך. איך האָב אייער איינלאַדונג אַנגענומען מיט בעזאָנדערער דאַנקבאַרקייט, נאָך מעהר ווייל איך ווייס, אַז מיינע געגנער זענען נאָר געגען מיין אידעע, אָבער נישט געגען מיין פּערזאָן.

געעהרטע פריינד און פיינד! איהר וועט אַליין פערשטעהען די שוועריגקייט פאַר מיך, צו רעדען וועגען דעם פּונקט, וואָס איהר ערוואַרט פון מיר. עס איז ביי דעם אַ געפאַהר צו רעדען צו פיעל און צו רעדען צו ווענינ. איך האָב שוין געהאַט גענוג ערפאַהרונג וועגען דעם פּירוש, וועלכען מען קאָן געבען ווערטער. מיין געוויסען איז ריין פון שולד אַז איך האָב אויפגעוועקט שלאָפענדיגע האָפנונגען צווישען מיינע אַנהענגער, חאָטש מען האָט שוין מיר דאָס אויך פאָרגעוואָרפען. איך האָב קיינמאָל נישט צוגעזאָגט קיין וואונדער. איך האָב נאָר אָנגעוויזען אויף זעלבסט הילף אַלס דעם וועג פון רעטונג. איך האָב געזאָגט: האָט נישט קיין צוטרוי צו פרעמדער הילף, פערלאָזט זיך נישט אויף בעלי־צדקה און גלויבט נישט אַז שטיינער וועלען ווייך ווערען. אַ פאָלק, וועלכעס וויל זיך אויפהעבען, מוז האָבען צוטרוי צו זיך אַליין.

נאָכהער זענען מיר, ווי אייך איז בעקאַנט, אַרויסגעטרעטען אויף אונזער שווערען וועג. עס זענען געווען שלעכטע און גוטע מינוטען, מינוטען אין וועלכע מען קען פערלירען די האָפנונג און מינוטען אין וועלכע מען האָפט ווייטער. אין איינער פון די גוטע מינוטען אין הערבסט 1898 האָב איך געזאָגט מיינע ברידער אין לאָנדענער איסטענד, אַז איך האַלט אַז די ערפילונג פון אונזערע האָפנונגען איז נאָהענט. איך האָב עס נישט געדאַרפט זאָגען. מען איז אויף מיך בעפאַלען ווי אויף אַ שאַרלאַטאַן. נאָר דער לעצטער אורטהייל וועט אמאָל אַרויסגעזאָגט ווערען פון אַ שפּעטערען דור, וועלכער וועט אַלעס אַרויסזעהן קלאָר מיט זיינע אייגענע אויגען. דאַן וועט מען זעהן, ווי ווייט ריכטיג איך האָב געזאָגט די ווערטער אין דער מינוט, און וואָס איז געשטאַנען אין מיטען.

אָבער פּסקים וועלכע מען וועט אַרויסזאָגען מיט 30 אָדער 50 יאָהר אַרום, וועלען אונז נישט טרייסטען אין די איצטיגע צרות. די שפּעטערע צייט האָט פאַר אונז דעם הסרון, דאָס מיר קענען זיך נישט פרעהען מיט איהר, אפילו ווען זי איז אַנגענעהם פאַר אונז. פונדעסטוועגען האָב איך מיך פון דאַמאַלס אָן בעשלאָסען, נישט אויפצוּוועקען אַ האָפנונג, אפילו ווען איך האָב דעם וויכטינסטען גרונד דערצו. נאָך מעהר, איך בין זיך מודה אַז די געגנער פון פ־יהצייטיגע ידיעות האָבען רעכט אין אַ געוויסען מאָס. עס איז גלייכער אַז דאָס אָרימע פאָלק זאָל נאָך אַביסל וואַרטען, איידער ער זאָל אַרויסגעהען אַביסל צו פריה. די זאַך איז פערבונדען מיט גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט און וואָס מעהר מיינע פריינד און איך שפּירען עס, מוזען מיר אַלץ זיין פאָרזיכטיגער. איהר זעהט, מיינע הערען, ווי קלאָר איך זעה די געפאַהר: צו רעדען צו פיעל. עס איז אָבער נאָך דאָ אַ געפאַהר: צו רעדען צו ווענינ. זי ליגט אין דער מעגליכקייט, מען זאָל מיינען, אַז עס איז גאָר נישטאָ וואָס צו זאָגען. און איך מיין דערמיט נישט נאָר אייך, נאָר אַלע יודען, וועלכע וועלען לייענען אין די צייטונגען די בעשרייבונג פון היינטיגען אָוועגד און וועלען פרעגען: וואָס הערט זיך נייעס?

מיין לעצטע רייזע קיין קאָנסטאַנטינאָפּעל און די אויסערארדענטליך העפליכע און פריינדליכע אויפנאַהמע, מיט וועלכער מען האָט מיך דאָרט בעעהרט, מאַכט רעכט די שאלה. איך וועל ענטפערען אויף איהר, לויט דעם יודישען מנהג, מיט נאָך אַ שאלה. אָבער בשעת איהר הערט מיין פראַגענדע אנטוואָרט און אַנדערע לייענען זי, איז מעגליך, אַז די יודישע שאלה שטעהט אויף אין איהר עלענד און אין איהר גאַנצער גרויסקייט. מיין שאלה — מיין יודישע שאלה — איז: זענט איהר שוין גרייט? זענט איהר גרייט צו צייגען אייך דאַנקבאַר פאַר איין היסטאָרישע הילף, וועלכע מען וויל אייך ברייגען? זענט איהר גרייט בייצושטעהען דעם, וועלכער וויל אייך ביישטעהן? ווי גרויס, ווי ראַש איז אייער צוגעגרייטקייט?

קיין פּראַקטישער מאַן וועט נישט זיין פערוואונדערט, ווען די שאלה קומט פאַר אין דער געשטאַלט פון דעם לאַטיינישען שפּריכוואָרט: איך גיב, כדי דו זאָלסט געבען. איך רעד ווי איהר זעהט פון געלד, חאָטש איך בין נישט קיין געשעפטסמאַן. איך רעד פון געלד און מיין איינציגע ענטשולדיגונג איז, וואָס איך רעד פון פיעל געלד. דאָס געלד, אויב עס זועט נישט ווערען געגעבען פון גבירים, וועלכע ווילען נישט וויסען פון קיין זאַך, וואָס האָט אַ מאָראַלישען אָדער אידעאַלען הינטערגרונד, מוז ווערען געגעבען פון די מאַסען.

מיר ברויכען אויף אַמאָל 2 מיליאָן פונט. ווי איהר געדענקט איז דאָס געווען די סומע, וועלכע מיר האָבען געפאָדערט ביים גרינדען פון דער קאָלאָניאַל באַנק. מיר האָבען אָבער נישט אַזוי פיעל געלד ווי מיר האָבען ערוואַרט, חאָטש גענוג צו ערמעגליכען די גרינדונג פון באַנק. אויב דאָס יודישע פאָלק וועט, הערענדיג מיין איצטיגע פאָדערונג, צולייגען נאָך $1\frac{1}{2}$ מיליאָן פונט צו דעם $\frac{1}{2}$ מיליאָן, וועלכען מיר האָבען שוין, וועלען מיר קענען מאַכען איין ענטשיידענעם שריט פאָרויס.

מיר הויבען אָן מיט געלד, אָבער עפּיס וויכטיגער ווי פונטען שילינגען און פּענסען וועט נאָכקומען: אַרבייט, קולטור, מאָראַלישעס גליק!

מיר דאַרפען נישט מעהר אויפשטעלען אַ מחנה פון מַכַּבִּים — בעלי מלחמה, נאָר מכבים פון גייסטיגער און פיזישער אַרבייט. איך האָף, אַז די צווישען אייך, מיינע הערען, וועלכע זענען פריהער געווען געגען אונז, וועלען שפּעטער זיין מיט אונז, וואָרום דאָס ציעל, צו וועלכען מיר געהען, איז די ערפילונג פון דער העכסטער בעשטימונג פון אונזער פאָלק.

פאליטישע איבערזיכט.

דער עסטרייכישער פארלאמענט. — דער צוועק פון דעם קייזערס רייזע. — ווי לאנג איז דער שלום. — דאס פעריינסגעזעץ אין סענאט. — אלזשיר.—מאראקא. — קרעטא.

דאס, וואס האט זיך ניט איינגעגעבען דער עסטרייכישער רעגירונג דריי יאהר נאך אנאנד, האט זיך איינגעגעבען דעם איצטיגען מיניסטער־פרעזידענט דר. קערבער. דער עסטרייכישער פארלאמענט האט אנגענומען געזעצען, בעשטעטיגט דעם בודזשעט און זיך ערנסט פערנומען מיט ויכּוחים איבער די וויכטיגע פאליטישע פראגען. דער 14־טער פונקט פון די עסטרייכישע גרונדגעזעצען, נאך וועלכען די רעגירונג האט דאס רעכט אין אויסערסטען פאל דורכצופיהרען געזעצען אליין אהן די הסכמה פון פארלאמענט, ווערט וויעדער פעררוקט אין א זייט, און דער פארלאמענט קריגט צוריק זיין פריהערדיגע קראפט פון אמאל. מיניסטער קערבערן איז געלונגען איינצושטילען די נאציאנאלע סכסוכים; אנשטאט די נאציאנאלע פראגען, וועלכע האבען ניט געקענט פערענטפערט ווערען, האט ער ארויסגערוקט עקאנאמישע פראגען, וואס האבען אין א גלייכען מאס אנגעריהרט די אינטערעסען פון אלע עסטרייכישע נאציאנען. כדי נאך מעהר צו פערשטארקען דעם שלום צווישען די דייטשען אין סלאווען פון עסטרייך, האט דער אלטער עסטרייכישער קייזער אונטערגענומען א רייזע קיין פראג, אין די הויפטשטאדט פון בעהמען, אין דער האפענונג דורך זיין פערזענליכקייט, וועלכע איז בעליעבט אין אלע עסטרייכישע לענדער, צו פערשטארקען דאס געפיהל פון איינהייט ביי אלע עסטרייכישע פעלקער. דער קייזער האט אין פראג, ווי עס איז אויך געווען צו ערווארטען, געפונען זעהר א ווארימע און הערצליכע אויפנאהמע. די דייטשען און די טשעכען האבען זיך געסטארעט איינע די אנדערע אריבערצויאגען אין זייער עסטרייכישען פאטריאטיזם און אין זייער ליעבע צו דעם קייזער. פון זיין זייט האט אויך דער קייזער ביי יעדער געלעגענהייט ארויסגעוויזען א פריינדליכעס פערהאלטען צו די ביידע שטרייטענדע נאציאנען. די רעדען, וועלכע די פערשידענע דעפוטאציעס האבען געהאלטען פאר'ן קייזער, זענען געווען אין דייטשער און טשעכישער שפראך, און אויך דער קייזער האט אין זיינע ענטפערן זיך בענוצט מיט די ביידע שפראכען, כדי דערמיט ארויסצווייזען זיין אונפארטייליכקייט צו די שטרייטענדע נאציאנען און צו די בעשטריטענע פראגען.

וועט אבער דער שלום, וואס איז איצט צווישען די דייטשען און טשעכען, לאנג האלטען? איז דער איצטיגער פרידען נור א געמאכטער דורך א קלוגע פאליטיק, אדער ער איז דער אנהויב פון א בעסערער און רוהיגער צייט, וואס טרעט אריין אין עסטרייכישען פאליטישען לעבען? זיך צוקוקענדיג נעהנטער צו דער עסטרייכישער לאגע, זעהן מיר, אז צווישען די דייטשען און טשעכען ליגט א צו טיעפער תהום, איבער וועלכע עס קען ניט אזוי גיך און אזוי גרינג אריבערגעצויגען ווערען א בריק. די דייטשען קענען זיך ניט אבזאגען פון דער הערשענדער ראליע, וועלכע זיי האבען ביז איצט געהאט אין עסטרייך, און די טשעכען זענען שוין צו גרויס אויסגעוואקסען, זיי זאלען אויך ווייטער זיך לאזען פיהרען פון אנדערע. זייער פאדערן גלייכע נאציאנאלע רעכט וואורצעלט צו טיעף אין זייער געשיכטע און אין זייער ענטוויקלונג, זיי זאלען זיך קענען פון דעם אבזאגען. פאר די רעגירונג בלייבט נור איינס איבריג: צו מאכען שלום צווישען די דייטשען און טשעכען און בענוצען די רוהיגערע און פרידליכע צייט אויף די פערהאנדלונגען איבער די נאציאנאלע פראגען, וועלכע מען קען פון וועג ניט אויסמיידען. וועט די רעגירונג האבען מוטה גענוג אויפצונעהמען די פערהאנדלונגען איבער פראגען, וועלכע האבען צערודערט דאס גאנצע עסטרייכישע לעבען, אדער זי וועט זיך בערוהיגען מיט דער איצטיגער שטילקייט, — דאס וועט אבהיינגען פון דער קלוגהייט און פון דעם ווייטען קוק פון דעם עסטרייכישען מיניסטעריום.

אין פראנקרייך זענען די ויכּוחים איבער דאס פעריינסגעזעץ איצט אריבער אין סענאט. די גייסטליכע און קאנסערוואטיווע פארטייען סטארען זיך מיט זייערע לעצטע כּחות מלחמה צו האלטען געגען דאס געזעץ, וואס איז שוין אנגענומען געווארען פון פארלאמענט. זיי האבען אבער אויך אין סענאט ווייניג גליק. די ערשטע פונקטען פון דעם געזעץ זענען שוין אויך אהן שום פערענדערונגען בעשטעטיגט געווארען פון סענאט. ביי די וכוחים האט איינער א סענאטאר פארגעלעגט, מען זאל בעשווערען די גרינדונג פון פעריינען, וועלכע בעשטעהען אויס אויסלענדער. די אויסלענדישע אונטערטהאנען, האט ער געזאגט, וועלכע וואהנען אין א גרויסער צאהל אין פראנקרייך, טראגען אריין אין לאנד פרעמדע אידעען, זיי אגיטירען ביי אונז פאר די פערקלענערונג פון אונזער ארמעע, זיי קאנקורירען מיט אונזערע ארבייטער און שטערען אונזער פאליטישעס לעבען.

אין פראנקרייך זענען ווירקליך דא פיעל איטאליענישע ארבייטער, וועלכע קאנקורירען מיט די פראנצויזישע, און ניט איין מאל זענען שוין פארגעקומען מעהר אדער ווייניגער ערנסטע סכסוכים און געשלעג צווישען זיי. דער מיניסטער וואלדעק־רוסא איז שארף ארויסגעטרעטען געגען דעם סענאטארס פראיעקט, ער האט געזאגט, אז מען קען ניט ארויסגעבען בעזונדערע געזעצען פאר אויסלענדער, בעת מיר ווילען, אז די פראנצויזען זאלען האבען די גלייכע רעכטע אין אנדערע לענדער; מיר קענען אויך ניט פערוועהרען אויסלענדישע ארבייטער צו קומען צו אונז, בעת פראנצויזישע ארבייטער זוכען אויך ארבייט אין פרעמדע לענדער. נאטירליך האט דער סענאט מסכים געווען מיט א גרויסען רוב דעות מיט דעם מיניסטער.

א נאציאנאלע פראגע איז אויך אויפגעווארפען געווארען אין פאריזער פארלאמענט. דער בעקאנטער אנטיסעמיט דריומאן האט בענוצט די געלעגענהייט ביי די ויכוחים איבער אלזשיר, אום צו האלטען א אנטיסעמיטישע רעדע געגען די יודען פון אלזשיר. זיין רעדע האט ארויסגערופען שארפע פראטעסטען פון אלע זייטען. מען האט אויפגעוויזען ווי די שענע אנטעסימיטישע קאמפאניע פון מאקס רעזשיס און דריומאן האט אונטערגעגראבען די רוהע אין אלזשיר און אזוי שטארק אויפגעהעצט דעם אייראפעאישען המון געגען די יודען, אז די אלזשירישע גובערנאטארען זענען איצט תמיד פערנומען מיט דעם איינשטילען פון פאגראמען.

דער פארלאמענט האט אנגענומען א בעשלוס, וועלכער פראטעסטירט געגען די נאציאנאלע און רעליגיעזע רדיפות.

די אויסענוועניגסטע פראנצויזישע פאליטיק האט אבגעהאלטען א וויכטיגען נצחון איבער מאראקא אין אפריקא. אונזערע לעזער איז שוין בעקאנט, אז פראנקרייך האט איינגענומען די ווילדע אראבער, וואס האבען געוואהנט צווישען אלזשיר און מאראקא און צוגענומען זייער לאנד. די דאזיגע ווילדע אראבער זענען געשטאנען אונטער דעם שוטץ פון מאראקא און מאראקא האט דערום פראטעסטירט געגען די פראנצויזישע רעגירונג. עס שטעלט זיך אבער ארויס, אז די אראבער זענען געווען אויפגעהעצט פון דער מאראקאנישער רעגירונג

אנצופאלען אויף אלזשיר. פראנצויזישע אגענטען האבען איבער געהאפט די בריף פון דעם מאראקאנישען סולטאן וואס זענען געשריבען גענען פראנקרייך, און מאראקא מוז איצט איבערבעטען פראנקרייך אנשטאט צו פראטעסטירען גענען איהר. פראנקרייך אבער וויל זיך מיט דעם אליין ניט בענונענען און טראכט איבערצונעהמען די אויבערהערשאפט איבער מאראקא. דאס וואלט פראנקרייך געגעבען א גרויסע מאכט אין מיטעללענדישען ים און עס איז קיין וואונדער ניט, אז מאראקא וועט פון איצט אן אנהויבען שפילען א ראליע אין דער פראנצויזישער פאליטיק. דער פערלאנג פון פראנקרייך קען אבער ניט אזוי גיך דורכגעפיהרט ווערען, ווייל איהם שטעהען אין וועג די אינטערעסען פון ענגלאנד, איטאליען און עסטרייך, און זיי וועלען געווים זיין גענען פראנקרייכס פאדערונגען.

דער סכסוך צווישען קרעטא און טערקיי איז איינגעשטילט געווארען גיכער ווי מען האט געקענט ערווארטען. די אייראפעאישע קאנזולען האבען געקראגען א בעפעהל פון זייערע מלוכות ניט אנצונעהמען די פעטיציע פון פארלאמענט, אין וועלכע עס ווערט פערלאנגט צו פעראייניגען די אינזעל מיט גריכענלאנד. עס האט אויך ניט געהאלפען די בקשה פון דעם גענעראל-גובערנאטער פון קרעטא, דעם גריכישען פרינץ געארג. און אזוי בלייבט די אינזעל אויך אויף ווייטער אונטער דער טערקישער קרוין, אבער אז אין גיכען וועט דאך די אינזעל פון טערקיי אבגעריסען ווערען, אין דעם קען שוין מעהר קיין ספק ניט זיין. י. ל.

דאס נייע פראגראם אין ציוניזם.

(וויענער בריעף).

פאר א יאהרען אין דער צייט, — מע האט זיך שוין געקליבען פאהרען צום IV. קאנגרעס, — האט דענסטמאל בערנאר לאזאר אויסגעשפראכען זיין ציוניסטישעס פראגראם, ד. ה. וואס ער פערשטעהט אונטער ציוניזם, וואס ער פערלאנגט פון דער בעוועגונג. ווי מיר ווייסען איז בערנאר לאזאר פריהער געוועזען א מיטגליעד פון וויענער אקציאנסקאמיטעט און איז אויסגעטרעטען פון איהם דערפאר, וואס ער האט ניט געקענט אויסקומען מיט'ן ריין פאליטישען ציוניזם — עס איז איהם צו ענג געוועזען אין דער בעוועגונג. ער האט פערלאנגט, אז דער ציוניזם זאל אביסל ארויס פון זיין פערמאכטען חדר אין די וועלט אריין און זאל ווערען א פראקטישע בעוועגונג מיט פראקטישע ציעלען. די ציוניסטען — זאגט בערנאר לאזאר — געפעלען ניט פערשיעדענע אלגעמיינע יודישע חברות און ארגאניזאציעס ווי די אליאנסען אין אייראפא, — וואו איז אבער זייער ארבייט? פאר וואס בעמיהען זיי זיך ניט אויסצובעסערען דיא חברות און אריינטראגען אין זיי מעהר לעבען אנשטאט זיי צו קריטיקירען.

די ציוניסטען געפעלט ניט די „אליאנס איזראעליט". אמת, די אליאנס איז נור אמאל, פאר צייטען, געוועזען א יודישע חברה מיט א יודיש הארץ — איצט איז זי געווארען א עדה פון פראנצויזישע אסימילאטארען, — פאר וואס זאלען אבער די ציוניסטען ניט סטארען זיך צו געווינען די מאכט אין די קאמיטעטען פון דער אליאנס און טהון וואס זיי ווילען. דאס וואלט אויך געוועזען זעהר לייכט צו ערגרייכען, די ציוניסטען דארפען נאר צו דעם צוועק ניט שטעהן ווייט פון דער אליאנס; נאר אומגעקעהרט, זיי דארפען ווערען מיטגליעדער, וועלען זיי ווערען דאס רוב און וועלען האבען די דעה. ווייטער האט נאך בערנאר לאזאר דערמאנט אין זיין פראגראם די יודישע ארימע מאסע.

דער ציוניזם — האט ער געזאגט — שמועסט שטענדיג נאר פון דעם המון; ער זאגט די מאסע איז זיין גאנצע שטיצע; פאר וואס זשע טהוט ער ניט אויך עטוואס פאר די מאסע? די ארימע קלאסע קען ניט ווארטען, איהר מוז מען שוין העלפען; וועט דאס דער ציוניזם ניט טהון, וועט די מאסע צושטעהן צו אנדערע בעוועגונגען, וועלכע וועלען צוזאגען צו פערבעסערען איהר לאגע. העלפען קען מען דער ארימער קלאסע אויף דעם אופן, אז מע זאל גרינדען קרעדיט-פעריינען, שותפות'שע געשעפטען און פערשיעדענע אנדערע ארגאניזאציעס. דערמיט — מיינט בערנאר לאזאר — וואלט מען נאך א צווייטעס און אויך א זעהר וויכטיגעס ציעל דערגרייכט — מע וואלט געוועהנט דאס יודישע פאלק זיך צו האלטען אין איינעם, זיך אונטערצוגעבען א געוויסער דיסציפלין, אהן וועלכע קיין שום ארגאניזאציע קען ניט עקסיסטירען. —

אזוי האט נאך פאר א יאהרען בערנאר לאזאר פערשטאנען דאס ציוניסטישע פראגראם. — ווי מיר זעהען, זענען זיינע פאדערונגען גאר ניט געוועזען שטארק אנטי-יודיש, פאר אנטי-ציוניסטיש האט מען זיי דאך געהאלטען, און דאס מזל האט אזוי געפיהרט, אז דער וואס האט די דאזיגע פאדערונגען אויפגעשטעלט, איז געוועזען א שארפער געגנער פון דעם פאליטישען ציוניזם און פון אקציאנסקאמיטעט. די צייטען ענדערען זיך אבער, און מענשען ענדערען זיך אויך מיט זיי. און אז מענשען ענדערען זיך, מוז דאך אויך זייער ארבייט און זייער שאפען אנדערש ווערען, און אזוי ענדערען זיך פערשיעדענע בעוועגונגען און פראגראמען; אזוי האט זיך אויך געענדערט דאס ציוניסטישע פראגראם, עס האט זיך געענדערט פון זיך אליין, נאר דערפאר, ווייל ס'האט נאכגעגעבען דעם לעבען, ווייל ס'האט זיך געמוזט רעכענען מיט די פאקטען פון לעבען. זאל בערנאר לאזאר ביי דעם פינפטען קאנגרעס אויך וועלען פארלעגען זיין פראגראם, וועט ער ערוויסען, אז איצט דארף מען שוין ניט זיין קיין געגנער פונ'ם ציוניזם אויפצושטעלען אזא פראגראם; אומגעקעהרט, דאס פראקטישע פראגראם איז שוין לאנג אויפגענומען געווארען פון דער ציוניסטישער פארטיי, — אייניגע פונקטען פון דעם פראגראם ווערען שוין דורכגעפיהרט. איך שמועס איצט פון די עסטרייכער ציוניסטען — און זיי וואלטען געקענט ברייגנען פיעל פאקטען פון זייער נייער פראקטישער ארבייט. די וויענער ציוניסטען וואלטען למשל ערצעהלט, ווי זיי האבען זיך געסטארעט אריינצונעמען די הנהגה פון דער וויענער קהלה אין זייערע הענד, ווי זיי האבען אויסגעפיהרט, אז א טהייל ציוניסטען זענען אויסגעקליבען געווארען פאר ראשי הקהל. נאך מעהר! די וויענער ציוניסטען האבען מורא געהאט, אפשר וועלען זיי אליין זיין צו שוואך צו בעשטעהן גענען די רייכע וויענער יודען, וועלכע האבען זיך ניט געוואלט אבזאגען פון זייער דעה אין דער געמיינדע, — האבען זיי אוועקגעלעגט דאס גדלות און אבגעזונדערקייט, געשלאסען א בונד מיט דעם „יודישען פאלקספעריין" און אין איינעם אויפגעשטעלט קאנדידאטען. פון ביעליטץ (שלעזיען) שרייבט מען מיט א פרייד, אז די דארטיגע ציוניסטען איז געלונגען אריינצובריינגען צווישען די ראשי הקהל צוויי ציוניסטען. אין פראג און אין אנדערע שטעדט אגיטירען איצט אויך די ציוניסטען אריינצובריינגען זייערע קאנדידאטען אין די געמיינדען. דעם צוועק, וואס די ציוניסטען פערפאלגען דערביי, איז זעהר לייכט צו פערשטעהן. אריינגעמען אין זייערע הענד די געמיינדען — הייסט פאר די ציוניסטען ווערען די בעלי-בתים פון אלע יודישע אנשטאלטען, פון

אלע יודישע צדקה־חברות, פון די שולען און בתי־מדרשים, מיט איין ווארט פון דעם גאנצען קהל־פערמעגען. — אוודאי איז דאס איינגעהמען פון די יודישע געמיינדען זעהר וויכטיג — און ווי מיר זעהען, טהון עס איצט די עסטרייכער ציוניסטען. —

(ענדע קומט). י. שור.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

א שטאדט מיט לאטעס. לעבעדיגע מענשען. בעליידיגט. א בזיון.

די גרויסשטעדטיגע היטצען האבען מיך סוף כל סוף ארויסגעטריבען אין די ערטער, וואו מען זעהט מעהר הימעל, מעהר גרינס און מעהר שאטען. איך לויף און לויף אין די שטילע רוהיגע גן־עדן־ערטער ווי א פערליעבטער. נאר פריהער איידער איך בין אריינגעקומען אין מיין זומער גן עדן, האב איך בעדארפט דורכגעהן דעם גיהינם — דורכפאהרען א יודיש קליין שטעדטיל. נידריגע שטיבליך מיט איינגעהויקערטע ציריסענע דעכליך, אין יעדען שטיבל עטליכע לעכער, אין וועלכע עס זיצען קרעמער אוןווארטען אויף קונים. ביי די ווענד געהען ווי שאטענס אויסגעטרוקענטע געזיכטער מיט בלאסע ליפען — אמת'ע לעבעדיגע מתים. אויף דער גאס לויפען ארום אבגעריסענע האלב נאקעטע קינדער און שיטען איינס אויף דעם אנדערען זשמעניעס זאמד. עס פאהרט דורך א פוהר, די קינדער צולויפען זיך אין די זייטען און פון דעם אלעס צוזאמען ווערט דער שטויב נאך גרעסער אז מען זעהט זיך ניט איינער דעם אנדערען און אין הארצען שטיקט. דער שטויב זעצט זיך אב און עס ווערט ווידער שטיל ווי אויף דעם בית עלמין, מען זעהט ווידער די קרעמער אין די לעכער און ווי מתים געהען ביי די ווענד.

אין דעם שטעדטיל האב איך געפונען מיינעם איין אלטען בעקאנטען, ער רעכענט זיך דא פאר איינעם פון די היגע גבירים און מען שאצט איהם אין גראבע עטליכע טויזענדער.

איך האב איהם דא געפינען אין איין אלטען שלאפראק מיט געלאטעטע שיך, איך האב זיך זעהר פערוואונדערט, קענענדיג איהם פון פריהערדיגע יאהרען פאר א פראנט, האטש ער האט דאן פערמאגט א סך ווינציגער ווי איצט.

— "ווי שעמסט דו זיך ניט צו זיין א גביר און געהן אין געלאטעטע שיך?" — האב איך איהם געפרעגט.

— "ווער האט דיר געזאגט, אז איך בין א גביר?" — האט ער זיך אנגערופען ווי דערשראקען און זיך ארומגעקוקט מיט מורא, טאמער הערט עמיצער אונזער שמועס.

— "אלע ווייסען, אלע זאגען דא, אז דו ביזט א גביר".

— "אלע ווייסען, אלע זאגען?" — האט ער זיך נאכגעקרומט, "ווער האט דאס געצעהלט מיין געלד? נאר דו ביזט ניט קיין היגער, מעג איך דיר זאגען, אמת איך פערמאג עטליכע צעהנדליגג טויזענד רובל, נאר ווען מען זאל זיך דא דערוויסען אויף זיכער, וואלט מען שוין לאנג ביי מיר דאס געלד ארויסגעריסען. דו קענסט ניט אונזער שטעדטיל, דא אהן שום בושה רייסט מען ארויס דעם לעצטען ביסען איינער ביי דעם אנדערען פון מויל. איך האב פראסט מורא צו געהן אין א גאנץ מלבוש, אין גאנצע שטיוועל, מען זאל מיך מיט די אויגען פון קנאה ניט אויפעסען. די גאנצע וועלט ארימע לייט זענען מיינע לייבליכע קרובים און קומען צו מיר נאך הילף, היינט דא אויף דעם ארט געהט ניט אוועק דער טאג — נור גיב און גיב, וואס בין איך עס א ראטשילד? איך וואלט אפשר טאקע געוועזען א גביר, ווען איך זאל ניט וואהנען צווישען א שטאדט אביונים. סוף כל סוף וועל איך מוזען אנטלויפען אין א גרויסע שטאדט, ווארום אין די קליינע שטעדטליך איז שוין ניט מעגליך צו לעבען, טאמער ווארפט מען אריין אין סוף איין איבריגע פאסאליע, ווייסט שוין דאס גאנצע שטעדטיל און מען פערגינט ניט, מען צעהלט דא איינער ביי דעם אנדערען די גרויפען אין טאפ, און דו ווילסט נאך איך זאל געהן אנגעטהון ווי א פריץ. גלויב מיר אז געגען די אנדערע היגע גבירים בין איך נאך א פראנט, זיי געהען גאר בארוועס און נאקעט, האטש זיי זענען רייכער פון מיר. מען האט פראסט דא מורא אנצוטהון א גאנץ קלייד, א גאנצע פאר שיך, עסען צו זאט דאן, ווען אין שטאדט שטארבען הונדערטער מענשען פאר הונגער, דאן ווען עס געהען ארום לעבעדיגע מתים. פריוו דא א צייט וואהנען וועסט דו זעהן, אויב דו וועסט ניט געהן אין צוריסענע שיך...

איך האב זיך דערנאך געזעהען מיט נאך א פאר פון די היגע גבירים און האב זיך איבערצייגט, אז מיין אלטער בעקאנטער האט קיין גרויסע גוזמא געזאגט וועגען זייער לעבען.

ביי איינעם פון די גבירים האב איך געזעהן א בוכהאלטער, וועלכער געהט געקליידעט ניט שענער ווי איין ארעמאן, וואס שלעפט זיך ארום אין די הייזער.

— וויפיעל בעקומט איהר געהאלט? האב איך איהם געפרעגט.

— 75 רובל א חודש.

— איז אייך אזא געהאלט גענוג צום לעבען.

— געלויבט גאט, עס בלייבט מיר נאך עטליכע רובל אין קעשענע.

— פאר וואס זשע נעהט איהר אזוי ארים געקליידעט.

— ווען מיין בעל הבית זאל זעהן אויף מיר א גאנץ העמד, וואלט ער מיר געוויס אבגעריסען פון מיין געהאלט...

איך האב געפרעגט א פאר קרעמער, צי זיי לייזען געלד, צי האבען זיי פרנסה.

— ביי וועמען זאלען מיר לייזען געלד, אז ביי אונז געהען אלע אין לאטעס, מען לעגט א לאטע אויף א לאטע, אבי ניט אויסצוגעבען קיין געלד. דער ארימאן גיט ניט צו לייזען ווייל ער האט ניט, און דער פערמעגליכער — מען זאל הס ושלום ניט מיינען אז ער פערמאגט עפּיס, דער ארימאן האט ניט פאר וואס צו לעבען און דער פערמעגליכער האט מורא צו לעבען. ווי אזוי זשע קען מען פון טוידטע מענשען האבען פרנסה?

ווי פון א בית הקברות, וואו עס שמעקט אלעס מיט דעם טוידט, בין איך אנטלאפען פון דעם דאזיגען יודישען שטעדטיל ווייטער האטש אויף א קורצע צייט.

אויף דעם וועג, אין די דערפער, האב איך געפונען לעבעדיגע מענשען, מען פאסעט שאף און בהמות, געזונדטע לעבעדיגע מענשען ארבייטען פרעהליך אויף די פעלדער מיט געזאנג, מיט לויב און מיט האפענונג.

ווען מען זעהט פאר זיך גרינע פעלדער און וועלדער מיט א גרויסען ברייטען לויטערען הימעל ארום און ארום זיך, קריכען פערשיעדענע געדאנקען אין קאפ און איינער פון זיי איז געוועזען:

וועלען נאך אמאל אויך קומען פאר אונז די גליקליכע צייטען, ווען א יודישער שרייבער זאל קענען שרייבען פון "יודישע דערפער און דערפליך" און וועגען ל ע ב ע ד י ג ע מענשען!

*

מען האט אונז, יודישע שרייבער, בעליידיגט. ווער, ווער בעליידיגט דען ניט יודישע שרייבער? נאר צו ווערען בעליידיגט פון דער השכלה,

זי זאל אונז טרייבען פון זיך, דאס האבען מיר קיין מאל ניט ערווארטעט. די השכלה איז שטענדיג אונזער ליעבלינג, אונזערע איינציגע טרייסט אין אונזער שווערען ביטערען לעבען. מיר טראגען זיך שטענדיג ארום מיט איהר, וואוהין מיר געהען נור, מיר געבען איהר שטענדיג איין ארט אין אונזער טיעפסטע ווינקעליך פון הארצען. מיר פאנטאזיערען און קוויקען זיך מיט איהר, און דא פלוצים אזוי אונערווארטעט האט אונז די השכלה אזוי שרעקליך בעליידיגט.

— ארויס פון מיר, אוועקט פון מיר — פאשאל וואן! שרייט זי צו די יודישע שרייבער.

דאס איז פארגעקומען אין דער גרויסער יודישער שטאדט אדעס. די דארטיגע אבטהיילונג פון דער „חברה מפיצי השכלה" האט פערבראקירט דריי יודישע שרייבער: ש. דובנאוו, אשר גינצבורג (אחד העם) און מ. י. ראבינאוויטש (בן עמי) זיי אויסצוקלויבען אין איהר קאמיטעט.

איך ווייס ניט, צי דארף מען דא ווייגען אדער לאכען פון אזא בעליידיגונג.

איז דען ניט צו לאכען, ווען עס געפינען זיך אזוינע, וועלכע מיינען אז יצחק בער לעבענזאן, אברהם מאפו, חיים זעליג סלאנימסקי, מרדכי אהרן גינזבורג, קלמן שולמאן, אברהם בער גאטלויבער, יהודה ליב גארדאן און נאך פיעל אנדערע יודישע שרייבער האבען ווינציגער פערשפרייט בילדונג צווישען יודען. אין רוסלאנד אין די 38 יאהר זייט די „חברה מפיצי השכלה" עקסיסטירט, ווי די מעהל הענדלער, ברויט הענדלער, אדוואקאטען, באנקירען און פערשיעדענע סוחרים.

ערשט מיט א פאר יאהר צוריק אין 1898 יאהר נאך קלמן שולמאנס און גאטלויבערס טוידט האט ד"ר קאצענעלזאן לזכרון די שרייבער געזאגט די דאזיגע ווערטער אויף א פערזאמלונג פון דער חברה מפיצי השכלה:

„די דאזיגע שרייבער האבען אנגעהויבען פערברייטען בילדונג אין די יודישע שטעדטליך אין רוסלאנד נאך פריהער איידער די חברה מפיצי השכלה איז געגרינדעט געוועזען און דער נאך זענען זיי אונזערע מיטגליעדער געווארען. מיר דארפען זיי דאנקבאר זיין ניט נור דערפאר, וואס זיי האבען מיטגעהאלפען צו פערברייטען בילדונג צווישען אונזער פאלק, נאר אויך פאר זייערע ווערק, וועלכע זענען געוועזען א קוואל, א ליכט פאר עטליכע דורות פון דער יודישער יוגענד".

און וויפיעל וויפיעל געפינען זיך ביי אונז שרייבער, וועלכע געבען אוועק זייער גאנץ לעבען אום צו פערברייטען בילדונג און וויסענשאפט צווישען פאלק. ווי אזוי זשע האט געקענט פארקומען אז אזוינע געעהרטע און פון יעדען בעליעבטע שרייבער ווי דובנאוו, אחד העם און בן עמי זאל מען ניט אויסקלויבען אין דער חברה מפיצי השכלה?

„א בזיון!" זאגט דערויף די יעקאטערינאסלאווער יודישע אינטעליגענץ.

איהר פראטעסט געגען דעם פאקט איז אבגעדרוקט אין דער צייטונג „בודושטשנאסט", אונטער וועלכען עס זענען אונטערגעשריעבען ד"ר ש. לעווין, אינזשענער מ. אוסישקין, ס. מ. סטאניסלאווסקי, אינזשענער ש. פאליי, ד"ר ענגעל, דוד סמאליאנאוו, אינזשענער מ. ברוק, ד"ר דאלזשאנס, ל. זוטא, מ. מאידאנסקי, אינזשענער י. מאידאנסקי, אינזשענער ש. לעסמאן, ב. טאפאראווסקי.

ווער, ווער וועט זיך דען אונטער דעם פראטעסט ניט אונטערשרייבען?

אמת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — דר. אוירענדיצעק, וועלכער איז געוועזען דער פערטהיידיגער פון הילזנער, האט געמוזט ארויסציהען זיך פון קוטענבערג קיין וויען. זייט ער איז געווארען הילזנער'ס אדוואקאט האבען איהם די אנטיסעמיטישע בלעטער נישט אויפגעהערט צו זידלען און אבצורעדען פון איהם זיינע קליענטען, ביז זיי האבען אויסגעפיהרט — און ער האט געמוזט פערלאזען קוטענבערג.

*

רוסלאנד. — די חברה יק"א האט בעשטימט א גרויסע סומע געלד אויף בויען יודישע שולען אין דרום-רוסלאנד און זי איבערגעבען דעם פעטערבורגער קאמיטעט פון דער חברה צו פערברייטען בילדונג צווישען יודען. די אדעסער אבטהיילונג פון דער חברה האט גענומען אויף זיך די ארבייט חוקר ודורש צו זיין די ערטער, וואו עס זענען נייטהיג שולען.

— דער נאצשאלניק פון חערסאנער גארניזאן פאלקאווניק ע. א. ראדקעוויץ האט זיך געווענדעט צו דער יודישער צדקה חברה מיט דעם דאזיגען בריעף: געוואהר ווערענדיג, דאס די יודישע סאלדאטען האבען בעקומען מצות און הייסע שפייז פון דער חערסאנער צדקה חברה, און האלטענדיג, אז סאלדאטען לויט זייער מצב דארפען נישט נהנה זיין פון צדקה געלד, איז איינגעפיהרט געווארען אזא ארדנונג: די יודישע סאלדאטען אין יעדער באטערייע זאלען מאכען איין ארטעל צום אנגרייטען מצות און הייסע שפייז אויף פסח און יעדער סאלדאט זאל געבען זיין חלק אויף דעם, די פערמעגליכע סאלדאטען זענען מחויב צו שטיצען זייערע ארימע חברים. דאס געלד אויף געקעכץ פון קאזנא ווערט ארויסגעגעבען יעדען סאלדאט אויף דער האנד. יעדע ארטעל קען עסען פאר זיך אדער צוזאמען מיט איין ארענטליכער יודישער פאמיליע אין שטאדט אלס געסט מיט גלייכע רעכטע. געוויס קען יעדער פון די שטאדטלייט געבען לכבוד די יודישע סאלדאטען מאהלצייטען, כדי זיי געבען דערמיט די מעגליכקייט פרעהליך צו פערברייננגען דעם יום טוב.

— **סענאטס ערקלערונג.** דער סענאט האט ערקלערט, אז יודען מעגען פאכטען שטעדטישע ערד, אפילו אזעלכע, וועלכע ליעגט אויסער האלב פון דעם שטאדטפלאן און בעשטעהט פון פעלדער, גערטנער וכדומה (וואסחאד נו' 36).

— **א מיטעל ווי צו קריעגען אבאנענטען.** דעם „נאווארעמיא" שרייבט מען וועגען ה' לעווענטהאל, דעם אייגענטהימער פון דער ווארשויער צייטונג „קוריער ווארשאווסקי": „לעצטענס האט מען זיך אנגעהויבען צו קלאגען אויף די צייטונג אז זי האט בעקומען א יודישען פנים און דורך דעם איז געמינדערט געווארען די צאהל פון איהרע אבאנענטען. דער אייגענטהימער פון דער צייטונג ה' לעווענטהאל האט געענטפערט אויף די אנקלאגע נישט מיט ווערטער, נאר מיט א רייזע קיין רוים, וואו ער האט משנה געוועזען זיין נאמען פון שלמה אויף פראנצישעק סעלעזי, מען דערצעהלט אז נאך לעווענטהאל'ס קומען פון רוים האט ער ארויסגעשיקט א צירקולאר צו די שרייבער פון „קוריער", אז זיי זאלען מעהר נישט איבערזעצען קיין פאליטישע ארטיקלען פון דער יודיש-ליבעראלער „נייע פרייע פרעססע" און בכלל פיהרען דאס בלאט אין קאטוילישען גייסט.

— **אין אדעס** ווערט געגרינדעט דורך דר. מ. א. **קראנצפעלד** א חברה פון סאניטארנע קאלאניעס און אנדערע היגיענישע אנשטאלטען צו היילען און ערציהען שוואכע קינדער פון דער יודישער ארימער קלאסע אין אדעס. די תקנות פון דער חברה זענען שוין בעשטעטיגט פון דער רעגיערונג און די חברה וועט קירצליך אנהויבען צו טהון.

— פון די יודישע קאלאניעס אין חערסאנער און יעקאטערינאסלאווער גובערניעס קומען פרעהליכע ידיעות וועגען דעם צושטאנד פון די תבואות. רעגענס זענען געפאלען אומעטום גענוג.

— דר. ש. **לעווין** איז ווידער אויסגעקליבען געווארען פאר ראבינער אין יעקאטערינאסלאוו מיט 1040 שטימען געגען 106.

— די יודען אין **זאבאיקאליע** (סיביר), וועלכע האבען זיך אין פערשיעדענע צייטען בעזעצט אויסערהאלב די ערטער, וואו זיי זענען צוגעשריעבען, קענען איצט ווייטער בלייבען דארט, וואו זיי וואהנען, ביז עס וועט ווערען בעשלאסען די פראגע וועגען די רעכטע פון די סיבירער יודען.

— דער צייטווייליגער קאמיטעט וועגען בילדונג פון דער „חברה צו פערברייטען מלאכות און ערדארבייט צווישען יודען" איז איצט פערנומען מיט אויסארבייטונג פון א פראיעקט צו די תקנות, וועלכע וועלען ווערען פארגעשטעלט דעם מיניסטעריום צום בעשטעטיגען.

— די „**חברה צו שטיצען ארימע יודען**" אין יעקאטערינאסלאוו האט דעם 1-טען מארט 1900 געעפענט „**איין אומזיסטיגען קאנטאר צו שאפען ארבייט**". לויט דעם חשבון וואס די חברה האט ארויסגעגעבען האט דער קאנטאר פערשאפט שטענדיגע שטעלען פון 1-טען מארט 1900 ביז 1-טען יאנואר 1901 — 214 פארשוין. געווענדעט האבען זיך צום קאנטאר וועגען ארבייט 101 דיענסטמיידליך און משרתים, פראסטע ארבייטער — 216, לעהרנ-יונגליך און מיידליך ביי בעלי מלאכות — 149, בעלי מלאכות — 149, לעהרערס, פריקאזציקעס א. ז. וו. — 1073, פאבריקארבייטער — 13, סך-הכל

1761 פארשוין. די אויסהאלטונג פון קאנטאר אין דער צייט האט געקאסט 702,71 רובל. דער קאנטאר האט געמאכט די ערשטע פראבע צו פערשאפען יודען ארבייט אין קוילענגרובען, און דער פערוואלטער פון די גרובען איז געוועזן זעהר צופריעדען פון די ארבייטער און צוגעזאגט צו פארדערן נאך ארבייטער. דער פערדיענסט פון די מענשען, וועלכע האבען בעקומען ארבייט דורך דעם קאנטאר, איז פון 5 ר' מאנאטליך אהן עסען ביז 40 ר' מיט אלעם פערטיגען.

— האלבפעסער. דער „ווארש' דניעווניק" איז מודיע, אז לויט פעראבערעדונג צווישען רוסלאנד און דייטשלאנד איז גע'אסרט געווארען פון 1 יוני אן צו געבען האלבפעסער (półpaski) סיי רוסישע יודען אין דער זייט און סיי דייטשע יודען אין יענער זייט גרעניץ, ווייל מען האט איינגעזעהען, אז זיי בענוצען זיך מיט די האלבפעסער, כדי אריבערצופיהרען קאנטראבאנדע.

— זומערקאלאניעס פאר יודישע קינדער אין פוילען. די „חברה פון זומערקאלאניעס פאר ארימע קינדער" האט די לעצטע פאר יאהר געשיקט 70 יודישע קינדער קיין טשעהאטשינעק, וואו זיי זענען אויסגעהאלטען געווארען אויף די קאסטען פון ה' וואוועלבערג, 82 קיין לישנא — אויף קאסטען פון ה' בערסאהן און 225 אין קוחארי — אויף די אייגענע קאסטען פון דער חברה. פון היינטיגען יאהר אן וועט זי מעהר נישט קענען שיקען די קינדער קיין קוחארי, ווייל דאס דארף איז געווארען פערפאכטעט, און דערום תאט די חברה בעשלאסען אויסצובויען פאר די יודישע קינדער א בעזונדער זומערוואהנונג, וועלכע זאל ליגען נאהענט פון באהן, זיין היגיעניש איינגעריכטעט און קענען אריינעהמען 225 קינדער. ה' עהרליך און ענדעלמאן האבען געשענקט דער חברה צו דעם צוועק 14 מארגען ערד מיט וואלד, און אלס די חברה וועט האבען די נייטהיגע מיטעל, וועט זי צוטרעטען צום בויען.

*

דייטשלאנד. — דייטשע קולטור אין די מזרח־לענדער. אין בערלין איז געגרינדעט געווארען א חברה „הילפספעריין פון די דייטשע יודען", וואס איהר צוועק איז דערזעלבער ווי פון דער פאריזער „אלליאנס". איינער פון די צוועקען פון דער נייער חברה איז צו פערברייטען צווישען די יודען אין די מזרח־לענדער (דאס מיינט מען: אין ארץ ישראל און אין סיריען) די דייטשע שפראך און קולטור. איינער פון די בערלינער עסקנים ה' היינריך מייער קאהן שרייבט אין דער „יודישער פרעססע", אז דאס פראגראם פון דער חברה איז נישט אנגענומען געווארען איינשטימיג. ער אליין האלט, אז עם וואלט גלייכער געווען צו שטיצען די פאריזער „אלליאנס" איידער אויפצושטעלען איהר א קאנקורענט. די „יודישע פרעסע" בעמערקט דערויף, אז א סך יודען האבען זיך לעצטענס אבגעזאגט פון דער פראנצויזישער „אלליאנס" אויס מורא פאר די אנטיסעמיטען, און איצט וועלען זיי קענען צושטעהן צו דער נייער חברה.

— דר. הערצל האט לעצטענס בעקומען איין אאודיענץ ביי דעם גרויסהערצאג פון באדען, איינעם פון קייזער ווילהעלמ'ס בעסטע פריינד. דער צוועק און רעזולטאט פון דער אאוידיענץ ווערט געהאלטען בסוד.

— די שחיטה. דער פסק פון העכסטען אדמיניסטראטיווען געריכט אין פרייסען, אז יעדע געמיינדע האט דאס רעכט צו פערוועהרען אין איהרע שלאכטהייזער געוויסע אופנים פון פיהקוילענען, פיהרט צום אסר'ן פון שחיטה. די פאטסדאמער געמיינדע האט געאסרט די יודישע שחיטה און מן הסתם וועלען זיך געפונען נאך שטעדט, וועלכע וועלען נאכטהון דער פאטסדאמער געמיינדע.

אויך אין עסטרייך זוכט די „חברה צער בעלי־חיים" בלבולים אויף דער שחיטה, און אין איהר צייטונג איז געדרוקט איין „אויפרוף צו דער מענשהייט", אז זי זאל זיך אננעהמען פאר די אונשולדיגע בהמות געגען די יודען, וועלכע פייניגען זיי אהן רחמנות. די „עסטרייכישע וואכענשריפט" דערמאהנט וועגען דעם, אז מיט פיעל יאהרען צוריק נאך פאר דעם מיניסטערפרעזידענט טאאפע האט די חברה „צער בעלי חיים" זיך בעמיהט צו פועל'ן ביים מיניסטער, אז ער זאל אסר'ן די שחיטה. ער האט אויף זייער פאדערונג געזעצט א קאמיסיאן, וועלכע זאל נאכפארשען די זאך וויסענשאפטליך און געבען איהר בעשלוס. אין 1893 יאהר האט דער מיניסטער פרעזידענט מודיע געווען, אז די חקירה ודרישה אין 1888 יאהר האט געוויזען, אז אויב עס ווערען אבגעהיט אלע דינים פון שחיטה, איז נישטא אין איהר קיין שום אכזריות און פייניגונג, און דערום געפינט דאס מיניסטעריום נישט קיין שום סבה זי צו פערוועהרען.

וואס עס אנבעלאנגט דער אייגענשאפט פון פלייש פון בהמות, וועלכע ווערען געטוידט לויט פערשיעדענע אופנים, האט דר. קריגער אויף דער אסיפה פון דער דייטשער היגיענישער חברה אין בערלין געגעבען זיין בעשלוס, אז אויס דעם געזיכטספונקט פון דער היגיעניע דארף די שחיטה אומעטום איינגעפיהרט ווערען און די גאנצע אסיפה האט מיט איהם מסכים געווען.

*

ענגלאנד. — יודען אין אירלאנד. לויט דער לעצטער צעהלונג געפינען זיך אין אירלאנד 3,310,018 קאטוליקען, 579,385 פראטעסטאנטען, 443,376 פרעסביטעריאנער, 61,255 מעטהאדיסטען (אזעלכע קריסטליכע סעקטעס) און 3769 יודען, פון וועלכע 2246 וואהנען אין דובלין און אין דער אומגעגענד, 851 אין אולסטער און 670 אין מונסטער. אין אירלאנד האבען די יודען קיינמאל נישט געליטען קיין צרות און רדיפות, אפילו אין די פינסטערע צייטען פון מיטעלאלטער.

*

אמעריקא. — יודענפערפאלגונגען אין בראזיליען. דער „ברעסלויער צייטונג" שרייבט מען פון בראזיליען, אז עס זענען געווען רדיפות און פאגראמען אויף יודען אין פארא (צפון בראזיליען). דער המון, אונטערגעהעצט פון די יעזואיטען, האט פערטריעבען אלע יודען אויף איין פלאץ און נאכהער אלע ארויסגעיאגט פון שטאדט. אייניגע זענען דערהרג'עט און פיעל פערוואונדעט.

*

חינא. — די יודען אין קאי־פונג־פו. די יודען אין קאי־פונג־פו האבען געשיקט זייערען א שליח לי־ק־יש־ען קיין שאנחאי צו בעראטהען זיך מיט דער דארטיגער „חברה צור אויפלעבונג פון די חינעזישע יודען". די יודען פון קאי־פונג־פו בעטען, אז מען זאל צו זיי שיקען לעהרערס, וועלכע זאלען זיי בעפעסטיגען אין דער יודישער אמונה. די חברה האלט אבער פאר גלייכער, אז די דארטיגע יודען זאלען שיקען פון זיך יונגע לייט קיין שאנחאי, וועלכע וועלען זיך לערנען אויף די קאסטען פון דער חברה און נאכהער לערנען זייערע שטאדט לייט אין יודישען דת.

א גרויער טאג.

ווען נאס און שמוציג איז די ערד,
צום הימעל טהו א בליק ;
איז קאלט דער הימעל, גרוי פערשטערט,
בייג איין דעם קאפ צוריק . . .

פערגעס אז ס'איז א הימעל דא,
מאך צו די אויגען, שלאף !
און דאנק דעם טאג, און דאנק דער שעה,
וואס טרייבט דיך גיך צום סוף . . .

דער סוף איז מעהר ניט ווי דער טויט
א לעבען אונטער דר'ערד . . .
ווען דא איז אלעם מאט און טויט,
איז אפשר דארט פערקעהרט ?!

סט־פעטערבורג מערץ 1901. **איס־על.**

דריי חופות.

צוויי רויטע און איינע א שווארצע.

דער צווייטער טהייל.

זיבענטעם קאפיטעל.

אין א גוטער שעה. א געהאנגענעמס מויל. וואס די ערד ווארפט ארויס.

ווען שלמה דער זיבען־און־צוואנציגסטער און זיין טאכטער די בת מלכה שולמית, זאלען געווען, חס ושלום, אומקומען פון גזלנישע הענד, וואלט קיין מעשה נישט געוועזען, אדער עס וואלט געווען א שלעכטע מעשה, און שלעכטע מעשיות דערצעהלען נור שלעכטע, פערביטערטע מענשען.

דעם וואונש, „די ערד זאל זיי בעסער איינשלינגען, איידער צו קומען אין גזלנישע הענד", האט שלמה אויסגערופען אין דער רעכטער מינוט.

אין א גוטער שעה האט זיך די ערד אונטער איהם געשפאלטען, ער מיט דער טאכטער זענען אריינגעפאלען ; א רויטער, פלאמענדיגער גלאנץ האט זיך אויסגעריסען, ווי א רויטער בליץ, ער איז פערשוואונדען, און די ערד האט זיך צוריק צוגעשלאסען.

ביידע גזלנים זענען שטעהן געבליבען פערבליפט.

אז זיי זענען אַ ביסיל צו זיך געקומען, האָבען זיי פערשטאַנען, אז עס איז נישט פראָסט.

— וואָס קען עס זיין? פרעגט איין גזלן דעם צווייטען.

— איך וועל באַלד וויסען, — ענפערט דער צווייטער — איך טראָג שטענדיג מיט מיר מיין געהאָנגענעם טאטענס מויל, — געהאָנגען האָט מען איהם פאַר 14 גנבות אין איין וואָך, — און וואָס איך פרעג עס, ענפערט עס מיר. אזוי רעדענדיג, האָט ער אַרויסגענומען דאס מויל און האָט עס אָנגעהויבען פרעגען.

— מויל, מויל — מיין טאַטען, עליו השלום, דעם געהאָנגענעמס מויל — וואָס איז דאָ אַזוינס?

און דאָס מויל האָט געענפערט מיט אַ דעמפיג קול ווי פון ערגיץ אונטער דער ערד:

— אַ הייל פון אַ רייכען קאַרליק.

— און וואָס איז די פלאָם געוועזען?

— דער אָבגלאַנץ פון די בערג גאָלד, וואָס ער זאַממעלט אין דער הייל... אוצרות גאָלד האָט ער.

ביי ביידע גזלנים האָבען אויפגעפלאַמט די אוי.ען פון תאוה צום גאָלד.

— זאָלען מיר איינרייסען די הייל? פרעגט איינער דעם צווייטען.

— דאָס נישט! ענפערט דער צווייטער. ערשטענס איז די ערד צו געפרוירען, מען זאָל זי קענען שפאַלטען, צווייטענס האָב איך פאַר אַ קאַרליק מורא, אלע קאַרליקעס זענען כשוף־מאַכער, און דריטענס — ווער עס וויל אַרבייטען, ווערט קיין גזלן נישט.

— וואָס דען טהוט מען?

עס בלייבט זיי זאָלען דאָ וואַרטען, ביז די ערד וועט זיך נאָך אַ מאָל שפאָלטען; וואָס עס האָט איינמאַל געטראָפען, קען נאָך אַ מאָל געשעהן.

און די גזלנים שמועסען זיך אָב, צו האַלטען וואָך, ביז עס וועט זיך עפּים בעווייזען!

דערווייל איז צוגעפאַלען דער אָוועגד, און כדי נישט איינצושלאָפען און געפרוירען צו ווערען, בעשליעסען זיי זיך דורכצורעדען די גאַנצע נאַכט.

נאַטירליך רעדען גזלנים נישט פון מִצְוֹת און מַעֲשִׂים טוֹבים.

פריהער האָבען זיי זיך איינער דעם צווייטען דערצעהלט פון זיך אליין; געלויבט זייערע גבורות ביי רציחות, און הכמות ביי גנבה'שע זאַכען. דערנאָך, אַז עס האָט זיי איינגעגע גנבות און גזלות פערפעהלט, האָבען זיי אָנגעהויבען רעדען פון אַנדערע גזלנים. דאָס האָט אָבער אויך נישט געגינט אויף אַ לאַנגע ווינטער נאַכט, און ענדליך האָט איינער אַ הויכען, גרויסען געניץ געטהון און געפרעגט:

— טאָמער ווייסט דו, ברודער, נאָך וואָס די קאַרליקעס זאַמלען גאָלד?

— איך ווייס — האָט דער צווייטער געענפערט — איך האָב שוין אַמאָל דעריבער מיין געהאָנגענעם טאַטענס מויל געפרעגט און עס האָט מיר דערצעהלט.

— אז...

— וואַרט, עס איז אַ לאַנגע מעשה.

זיי האָבען זיך אָנגעצינדען קורצע ליולקאלעך.

צוויי רויטע פונקטען האָבען זיך בעוויזען אין דער שטילער, ווייס־בליצענדיגער ווינטער־נאַכט.

און די שווערע קאַלטע לופט שניידט דורך דעם גזלנ'ס קול:

— אַ מאָל, — האָט מיר מיין געהאָנגענעם טאַטענס מויל דער־צעהלט — זענען אויף דער וועלט צווייערליי מענשען געוועזען. צוויי־ערליי מינים מענשען.

איין מין האָט געהאַט קליינע גופים און גרויסע נשמות — —

— די וואהל־לערנער, די בטלנישע מלמדים! בעמערקט דער צווייטער מיט אַ קול פון בזיון.

— און דער צווייטער מין האָט געהאַט פערקעהרט — קליינע נשמות, נור דערפאַר גרויסע, געזונדע גופים...

— פון זיי קומען מיר אַרויס! מאַכט יענער מיט פערגניגען.

— האַק נישט איבער, עס איז אַ לאַנגע, לאַנגע מעשה...

— איך טהו עס אַמישנע, איך זאָל נישט איינשלאָפען.

— וועסט נישט איינשלאָפען— הער!

די צוויי מינים האָבען צווישען זיך נישט געלעבט בשלום...

— אַ פשוטע זאַך!

— איין מין האָט זיך מיט'ן צווייטען קיינמאָל נישט משדך גע־וועזען; זיי האָבען ביי איין טיש נישט געגעסען, נישט געטרינקען, און אפילו צווישען זיך נישט געהאַנדעלט...

— דאָס איז שוין נאַריש געוועזען! האַנדלען מעג מען מיט'ן גרעסטען שונא...

— ...זיי האָבען שטענדיג צווישען זיך מלחמות געפיהרט: אהן רחמנות, אָהן פאַרדאָן, נור געקוילעט און געקוילעט! און עס איז אַזויפיעל בלוט פערגאָסען געוואָרען, און אלע טייכען און אלע יַמים זענען בלוטיג־רויט געוועזען... מען האָט זיך געשיפט איבער בלוט, מען האָט בלוט פון די ברונעמס געטרונקען... און די ערד האָט שוין אַזויפיעל בלוט נישט געקענט איינזאַפען, און פון חיות רעות, און פון ווילדע עופות אָבגעפליישטע ביינער זענען אין בלוט ארומגעשוואומען...

עס איז אַפילו קיינער צו קבורה נישט געקומען... זעלטען אַ גרויסער מאַן, אַ מלך אפשר!

און דעמאָלט ערשט, אַזמען האָט שוין'געקריגען פחד פאַר אַמבול פון בלוט, האָבען זיך ביידע צְדָדִים מְיַשֵׁב געוועזען, — זיי ווועלען האָבען אַ דין־תורה!

נישט דאָס שווערט, נור דער יושר זאָל זאָגען ווער עס האָט רעכט...

גור ווער וועט זיי פסקינען? פון הימעל קומט קיינער נישט אַראָב, און דאָ אויף דער ערד קענען רעדען און פסקינען נור מענשען און די מענשען זענען אלע אין מחלוקת...

האָט מען זיך מישב געוועזען, מען וועט אויסזוכען אַ מיטעל־מענש. דאָס הייסט אַ מענש, וואָס איז מיטעל אי מיט'ן גוף, אי מיט דער נשמה. ער איז נישט אינטערעסירט...

און מען האָט געמאַכט שטילשטאַנד אויף אַ צייט, און מען האָט אויסגעזוכט אַ מיטעל־מענש: מען האָט איהן אַרויפגעפיהרט אויף אַ הויכען באַרג, געזעצט אונטער'ן שאָטען פון איין אַלטען, הייליגען בוים און געזאָגט איהם: זיי אונזער שופט!...

און מען האָט איהם אויסגעשפרייט אַ ווייס־זיידענע הופה איבער'ן קאָפ, געלעגט אונטער די פיס אַ סאַמיט־געשוירענען דיוואן, ווי עס פּאַסט

פאר א גרויסען שופט, און געגעבען איהם דריי טעג, אויסצוהערען די טענות און א ישיבֿ צו האבען!

און ביידע צדדים האבען געשווארען דעם פסק עהרליך צו האלטען...

ניר דאס מיטעל-מענשעלע, וואס איז טאקי נישט געוועזען אינטערעסיערט, איז געווארען אינטערעסירט — עס האט זיך געלאזט איבערקויפען!

— פון וועמען?

— פון אונזערע זיידענס, פין די גרויסע גופים און קליינע נשמות; די גרויסע נשמות איז עס נאר נישט איינגעפאלען!

פאר א פעטע קוה מיט צוויי קעלבליך האט דאס מיטעל-מענשעלע ארויסגעגעבען א פיינעם פסק:

— ביידע מינים מענשען, זאגט ער, מוזען זיך צוטהיילען מיט דער ערד... העלפט אויף העלפט! נור —

די גרויסע גופים מיט די קליינע נשמות זאלען וואהנען אויף דער ערד, און די גרויסע נשמות מיט די קליינע גופים — אונטער דער ערד!

— אהא! א פיינער פסק! און דאס זענען עס די קארליקעס!...

— איי־אי!..

— און וואס טויג זיי גאלד אונטער דער ערד?

די גזלנים האבען גענומען צו ביסליך בראנפען און דער, וואס האט אליך געוואוסט פון געהאנגענעם פאטערס מויל, האט ווייטער אזוי דערצעהלט:

די זאך איז אזוי:

מיט דער צייט האבען די גרויסע גופים מיט די קליינע נשמות אויפגעהערט זיך צו בעגנוגען מיט'ן שטח פון איבער דער ערד. זיי האבען זיך אנגעהויבען אין איהר איינצוגראבען, וואס א מאל טיעפער, טיעפער. אייזען זוכט מען, קופער, גאלד און זילבער...

און די קארליקעס — זאגט מיין געהאנגענער טאטע — זענען עס געוואהר געווארען, זאמלען זיי אוצרות! זיי טראכטען אזוי:

וועט זיין מלחמה — פערפאלען; וועט מען זעהן, ווער שטארקער איז; צי דער גוף מיט זיין כח, צי די נשמה מיט איהרע המצאות, און וועט קומען צו'ן א דין־תורה, וועלען זיי שוין דעם שופט אבגילטען!

— עס גלויבט זיך נישט, ענפערט דער צווייטער גזלן. עס איז צו קלוג פאר די בטלנים מיט די גרויסע נשמות.

— קען זיין, ענפערט דער ערשטער. מיין טאטען איז, ברוך השם, ביים לעבען כמעט קיין וואהר ווארט פון מויל נישט ארויס...

— נור עס קען זיין פשוט, רופט זיך אן דער צווייטער — זיי זאמלען אפשר אליין וואס גלאנצט — גאלד, ברילאנטען, אלע טהייערע שטיינער, ווייל עס איז זיי פינסטער אין די היילען! זיי בענקען צו דער זון, צום ליכט, וואס זיי האבען הורך דעם איבערגעקויפטען מיטעל-מענש פערשפיעלט, און זאמלען ליכטיגערע מעטאלען... ווייס איך?!

אין דער זעלבער רגע האט זיך די ערד ווידער געשפאלטען, ארויס געווארפען פון זיך די ארימע קליידער, וואס שלמה מיט דער בת מלכה האבען געטראגען און האט זיך צוריק פערמאכט...

— חאטש דאס! האבען די גזלנים אויסגעשריגען מיט פרייד; און, מיט'ן טאג צו גלייך, געזאטעלט די פערד צוריק צו רייטען קיין גלויבשטיין.

זיי וועלען זאגען, אז זיי האבען זייערס געטהון, ביידע געהרגעט א ווארטצייכען האבען זיי: די מלבושים!..

און בלאנזען וועלען זיי נישט! וואו די וועגען שיידען זיך שטעלט מען זיך אב, און מען פרעגט דעם געהאנגענעמס טאטענס מויל!

די אבגעברענטע שול.

דאס איז געוועזען דעם 10-טען אויגוסט אויף מארגען נאך דער גרויסער שרפה, אין וועלכער דאס שטעדטיל מ. האט אבגעברענט אין איהרע נוטע צוויי דריטעל צוזאמען מיט איהרע אלע זיבען בתי־מדרשים און מיט דער גרויסער אלטער הילצערנער שול, וואס איז געוועזען די ציהרונג פו שטעדטיל.

אין דעם שטיקיל פערבליבענעם שטעדטיל האט געהערשט א שרעקליכע אונארדענונג: איינער האט ניט געוואוסט פון דעם אנדערען, און די מענשען האבען זיך אומגעשארט פערחושכ'טע, פערשלאפענע.

געדריקט און נידערגעשלאגען האב איך ביז 3 אזייגער ביי טאג ארומגעבלאנדזעט איבער די אבגעברענטע פלעצער און ארומגעדרעהט זיך צווישען די פערבליבענע אייוועגס מיט די הויכע דינע קוימענס. פיעל זאכען האבען דערצעהלט נאנצע געשיכטען פון דער שרפה, געשיכטען שטומע, אבער שרעקליכע...

קיינער איז כמעט ניט געוועזען אויף די אבגעברענטע פלעצער! די מענשען האבען שוין ניט געהאט וואס צו טהון... נור אויף דעם ארימע שטיקיל שטעדטיל, וואס האט צו ערשט אבגעברענט, בין איך עפטערס אנגעקומען אויף א פאר וויינענדיגע קינדער, וועלכע, זיצענדיג אויף די לעצטע שטיינער פון זייער שטוב, האבען שטיל בעוויינט זייער פערברענטען נעסט... אפטמאל האט זיך אויך געבראכט צוטראגען א העכערעס וויינען פון א פרויען-שטימע פון ערגיץ א ווייטען ווינקיל הינטער א פערבליבענעם אויווען; וואו ניט וואו האב איך זיך בעגעגנט מיט א גשרף, וועלכער איז מיט א דיקען סלאי סאזשע אויפ'ן געזיכט און מיט א פערצווייפעלטען אויסדרוק געשטאנען מיט פערבראכענע הענד נעבען זיין פלאץ, וואס האט זיך נאך גערויכערט, און האט אויף איהם אהן געדאנקען געקוקט; אויף אנדערע פלעצער האט זיך פון ווייטען געזעהן איינגעבוינענע שווארצע רוקענס, וואס האבען שטיל עפיס געזוכט אין די נאך ווארימע אש.

א אונגעוועהנליכע שטילקייט האט געהערשט אויף דעם גאנצען גרויסען שטח, וואס איז נאך נעכטען געוועזען בעלעבט. די איינציגע וויינענדיגע קולות, וואס האבען זיך פון אנדערע ווינקלעך געהערט, האבען די שטילקייט ניט געשטערט, נאר זיי האבען ווי א שטילער קרעכץ, וואס הערט זיך אין דער שטילקייט פון דער נאטור, דערפילט דאס בילד... עס האט דערמאנט אן די הייליגע רוהיגקייט פון א בית-עולם... שרעקליך איז געווען אזא שטילקייט!...

דער אונגעוועהנליכער שפאציער האט מיך זעהר מיעד געמאכט, גענוג מיעד בין איך נאך געוועזען פון נעכטינען טאג, פון די פיעל אויפרעגונגען, דערצו האב איך נאך די גאנצע נאכט ניכט געשלאפען, געפונענדיג זיך אונטער'ן פרייען הימעל, און דא האט נאך, ווי עפיס להכעיס, די גאנצע נאכט כמעט שטארק גערעגענט מיט שרעקליכע דונערען און בליצען. איך בין דעריבער געגאנגען צווישען די חרבות ווי א נעכטיגער, און האב זיך געוויגט אויף די פים ווי א שכור'ער. מיך האט שרעקליך געצויגען צום שלאפען און איך האב זיך בעשלאסען אוועקגעהן הינטער'ן שטאדט אויף יענער זייט טייך און דארטען ערגיץ וואו ביין וועג, וואס איז געדיכט בעזעצט געוועזען מיט בעריאזעווע בוימער, לעגען זיך אין א שאטען אויפ'ן גראז, וואו קיינער וועט מיר ניט שטערען, זיך דורכשלאפען.

דער טאג איז גראדע געוועזען א שענער: די זון האט שטארק און אנגענעהם געווארעמט, א קליין ווארים ווינטעלע האט קוים געשאקעלט די בלעטער פון די בוימער און איז, ווי מיר האט געדוכט, נור בעשאפען געווארען, אום זיסער איינצושלעפערען די מידע פערמאטערטע מענשען אונטער דעם ריינעם בלויען הימעל.

אין צייט 10 מינוט בין איך שוין געווען אויפ'ן וועג. דאָרטען ניט ווייט פֿון שטאָדט אונטער אַ געדיכטען שאָטען פֿון אַ גרופּע בוימער, וואָס זענען געשטאַנען נאָהענט איינע ביי די אַנדערע, זענען שוין געלעגען אייניגע נשׂרפֿים און האָבען שטאַרק געשלאָפֿען. אויף דעם אָרט פֿלעגען אויך שטענדיג שבת נאָך וואַרימעס קומען אַנדערע בעלי־בתּים זומער דורכשלאָפֿען זיך. קיין בעסערער אָרט איז טאַקי ניט געווען ווי דאָ, און איך האָב זיך אויך געלעגט אין שאָטען פֿון אַ גראָבען בוים, אָנשפּאַרענדיג דעם קאָפּ אויףביידע הענד מיט דעם געזיכט צום הימעל.

איך ווייס ניט, צי ווייל ניט זענענדיג געוועהנט שלאָפֿען אויף דער פֿייכטער ערד אונטער'ן הימעל, אָדער פֿון צו פֿיעל אַנשטריינגונג — נאָר איך האָב גלייך ניט געקענט אנשלאָפֿען ווערען. איך האָב זיך אומגעקעהרט מיט'ן געזיכט צום שטעדטיל. דער אָרט, וואו איך בין געווען, איז געווען פֿיעל העכער ווי דאָס שטעדטיל, וואָס איז געלעגען אין אַ טאָהל, און דאָס גאַנצע שטעדטיל האָט זיך דערום אויסגעשפּרייט פֿאַר מיינע אויגען. איך האָב זי עפּיס אָהן געדאַנקען גענומען בעטראַכטען:

גלייך אַנטקעגען מיין בליק האָט געבלישצעט אין אַ מעטאַלענעם גלאַנץ דער טייך. דאָס שלאָפֿע ווינטיל האָט איהם לייכט בעוועגט קוים אויפֿהויבענדיג קליינע כוואַליעס, וועלכע די זון האָט בעזילבערט מיט איהר שיין. הינטער דעם טייך האָט אַרויסגעקוקט, דורך אַ פּאָר אָבגעשמאַלעטע בוימער, דאָס אָבגעברענטע שטעדטיל. אַ שיטערער בלויער רויך האָט זי בעצויגען ווי מיט אַ טומאַן, און די הויכע פֿערבליבענע קוימענס האָבען אין דורכזיכטיגען רויך אויסגעזעהן מאָט בעלויכטען פֿון דער זון ווי דורך אַ דינעם גאַז; וואו ניט וואו האָט זיך פֿון אַנדערע פּלעצער געצויגען פֿון אונטען אַ דינער זייל רויך און וועלכער איז אין דער הויך צוגאַנגען אין דעם גאַנצען בלויען טומאַן. די אייוועגס מיט די קוימענס זענען געווען ווי צוזאַמענגעשמאָלצען אין קלענערע גרופּעס און זענען שטאַלץ געשטאַנען ווי פֿערוויקעלט אין לייכטען בלויען גאַז.

דאָס בילד איז מיר ׳געווען ניי, איך האָב דאָס ערשטע מאָל געזעהן אין מיין לעבען איין אָבגעברענטע שטאָדט, און איך מוז מיך מודה זיין, דאָס פֿון דער ווייטען איז דאָס געווען אַ זעלטען שענעם בילד. אין חרבות איז דאָ פֿיעל פּאָעזיע: זיי פֿילען אָן דאָס האַרץ מיט עפּיס אַ הייליגען אומעטיגען פֿערגניגען, און דער חרבן פֿון שטעדטיל איז געווען נאָך פֿיעל שענער: די הויכע קוימענס זענען, דאַכט זיך. אַזוי שטאָלץ געשטאַנען, די ליניעס זייערע האָבען זיך אַזוי אויסגעווייכט אין דעם לייכטען גאַז; זיי האָבען, דאַכט זיך, ווי פֿון וואָס עפּיס דערצעהלט, וועמען עפּיס אַרויסגערופֿען, נאָר אָבער אַזוי ווייך, אַזוי פֿאַנטאַסטיש מילד, ווי זיי וואָלטען נור בעשאַפֿען געוואָרען אום צו פֿרעהען דאָס אויג, און ניט בעשאַפֿען געוואָרען פֿון פֿרעמדענס אומגליק... דאָס האַרץ איז מיר אפילו געווען עפּיס שווער אָנגעלאָזען קוקענדיג אויף זיי. נאָר דאָך האָבען זיי מיר ניט דערצעהלט פֿון דעם גרויסען אומגליק ווי פֿריהער, ווען איך האָב דורך זיי געשפּאַציערט. אַט דאָס הייסט קוקען פֿון דער ווייטען אויף יענעם'ס אומגליק!... איך האָב זיך ווי פֿערשעמט פֿאַר זיך אַליין און איך האָב אַבגעקעהרט מיין בליק אויף דער אַנדער זייט גרעבלע רעכטס, וואו עס האָט אַרויסגעקוקט דער קליינער דאַך פֿון מיהל מיט זיין רויטע פֿענדעלע אין דער הייך.

דאָרטען מיט דער לייננ פֿון מיהל־טייכיל איז געבליבען דאָס שטיקיל שטעדטיל, און דאָרטען האָבען זיך געקליבען די נשׂרפֿים, ראַטעווענדיג זייערע חפצים פֿון פֿייער, און דער פּלאַץ האָט יעצט פֿון ווייטען אויסגעזעהן ווי אַ ציגיינערשער לאַגער. דער גאַנצער שטח איז געווען בעזייט מיט פֿיעל פֿאַרביגע פֿלעקען פֿון פֿיעל אויפֿגעבונדענע פּעקליך, זעקליך, קערב מיט קאַסטענס, צוואַרפֿענע, צובראָכענע מעביל, נאָר דאָס רוב האָבען געהערשט ווייסע פֿלעקען פֿון פֿונאַנדערגעוואָרפֿענע בעטגעוואַנד, צווישען וועלכע עס האָבען געבלישצעט געגען דער זון — מעשענע סאַמעוואַרען, קליינע שפּיגלאַך, קופּערנע כלים. פֿון אונטער די צוזאַמענגעוואָרפֿענע זאַכען האָבען זיך אַרויסגעזעהן שוואַרצע פֿלעקען פֿון ליגענדע פֿיגורען, איבער זיי האָבען געטאַרצעט שטייענדיגע פֿיגורען ווי שאָטענס אָדער עס האָבען זיך געשאַרט פּאַמעליך פֿערשלאָפֿענע, פֿערמאַטערטע פֿיגורען ווי עפּיס פֿערבליבענע קאַליקעס אין אַ פֿערלאָזענעם צורייבטען לאַגער. וואו ניט וואו זענען געשטאַנען איינגעשפּאַנטע פֿוהרען, אויף וועלכע מען האָט אויך אַזוי שטיל אָנגעלייגט פּעק ביז'ן הימעל. אַ ביסיל מעהר לעבען האָט זיך געזעהן אין ענדע פֿון פּלאַץ ביי דער מיהל: דאָרטען האָט מען געבראַכט פֿון די נאָהנטע שטעדטליך פֿוהרען מיט ברויט, דאָרטען אַרום די וועגען האָבען די שאַטענס בעוויזען מעהר לעבען און פֿון דאָרטען האָבען זיך געטראָגען ביז צו מיין אָרט זייערע שטימען...

הינטער די ווייסע און שוואַרצע פֿלעקען פֿון לאַגער אויף יענער זייט טייכיל האָבען זיך אַרויסגעזעהן נידריגע הייזליך און איבער זיי נאָך אַביסיל העכער, בעצויגענע מיט רויך, און האָבען פֿערשטעלט די יענע קיימענס, וואָס האָבען זיך הינטער זיי געפֿונען. די הייזליך האָבען מיט זייערע קליינע פֿענסטערליך געקוקט אויף דעם פּלאַץ מיט זייער שטענדיגען גלייכגילטיגען פּנים, נאָר אויבען איבער די דעכער האָט דאָס גאַנצע שטיקיל שטעדטיל פֿערלאָרען די פֿרעהליכקייט פֿון זיין שטענדיגען אויסזעהן: עס האָט דאָ געפֿעהלט דער הויכער דאַך פֿון דער שול, וואָס האָט זיך שטענדיג פֿון דאַנען אַרויסגעזעהן און האָט געהערשט איבער אַלע דעכער, און אויך האָט דאָ געפֿעהלט דער אָצאָפּ פֿון בית־מדרש ברונען, וועלכער פֿלעגט אַרויסקוקען ביי דער שול ווי עפּיס צוגעטולעט צו איהר.

איך האָב זיך דערמאַנט אָן דער שול און עפּיס אַ טיעפֿער אומעט האָט מיך מיט אַמאָל בעהערשט. דאָס טויטע בילד פֿון דעם שרעקליכען לאַגער האָט אויך געדריקט דאָס האַרץ... איך האָב מעהר ניט געוואָלט קוקען אויף די חרבות און איך האָב זיך אומגעדרעהט מיט'ן געזיכט צום פֿעלד. נאָר דער בליק מיינער איז אָבער ניט ווילענדיג געפֿאַלען אויף די פּאָר שוואַרצע רוקענס, וואָס האָבען דאָ געשלאָפֿען און איך האָב זיך, נעגען מיין ווילען, איבערגעגעבען דעם גאַנג פֿון די אומעדיגע געדאַנקען, וועלכע וואָס ווייטער האָבען מיר מעהר בעהערשט...

ביי אַ שעה צייט בין איך געלעגען אַזוי פֿערטראַכט, נאָר דער שלאָף האָט מיר דאָך גענומען גובר זיין. דאָס ווינטיל האָט זעלטען אָנגענעהם געבלאָזען איבער'ן געזיכט, האָט קוים געריהרט מיינע האָר, האָט זיך שטיל אַריינגעגנב'ט אין די געזלעכער און האָט זיי אָנגענעהם געקיצעלט. די געדאַנקען האָבען זיך גענומען אָברייסען, די אויגען האָבען זיך עפּיס אַליין פֿערשלאָסען און איך בין באַלד געשמאַק אַנשלאָפֿען געוואָרען.

איך האָב געשלאָפֿען עטליכע שעה און איך האָב זיך פּלוצלינג אויפֿגעכאַפּט פֿון אַ הויכען געוויין, וואָס האָט זיך געהערט נעבען מיר: דאָס האָט געוויינט אַ קינדערשער קול פֿון אַ יונגיל און האָט וואָס פֿאַר זיך געטענה'ט. די ערשטע עטליכע ווערטער, וועלכע איך האָב גלייך דערהערט, האָבען מיר איבערראַשט: דאָס קול האָט בעוויינט די פֿערברענטע שול... אַ זעלטענע ניינירינקייט האָט מיך בעהערשט. איך האָב זיך געמאַכט שלאָפֿענדיג און האָב זיך צוגעהערט צו דעם יונגילס טענות.

איך האָב גאַנץ שטיל געעפֿענט די אויגען און האָב געזעהן, דאָס, כמעט אַנטקעגען מיר, אונטער אַ בוים, איז געלעגען מיט'ן געזיכט צו מיר אַ יונגיל פֿון אַ יאָהר 12 מיט אַ געזיכט פֿערשמוצט פֿון סאַזשע. ער איז געלעגען אַביסיל אויפֿגעהויבען, אָנגעשפּאַרט אויף איין האַנד. דאָס געזיכט זיינס האָט אויסגעדריקט אַ שרעקליכען יאוש פֿון איינעם, וואָס וויינט מיט'ן גאַנצען האַרצען, מיט אַלע זיינע געפֿיהלען...

אַ פֿערטיל שעה כמעט האָב איך זיך געמאַכט שלאָפֿענדיג און האָב זיך צוגעהערט צו זיינע ווערטער, ער האָט אין זיין בעקלאָגען די שול אַלץ געחזר'ט כמעט נור די זעלבינע ווערטער: „אָי, אונזער שול איז פֿערברענט געוואָרען, אונזער שול, אונזער שול איז פֿערברענט געוואָרען!..." נאָר אין דעם טאָן פֿון די ווערטער האָט זיך געהערט אַ שרעקליכע טיעפֿע פֿערצווייפֿלונג. איך בין געווען ענטציקט און איבעראַשט און איך האָב עפּיס פּלוצלינג אַ ווילדע ליעבע געקראָגען צו דעם יונגיל. מיר האָט זיך פֿערוואָלט אַריין קריכען אין זיינע קינדערשע געפֿיהלען, וועלכע האָבען ביי איהם אַרויסגערופֿען דאָס וויינען, דאָס בעקלאָגען די שול און ניט זיין אייגענעם נעסט, וואָס איז אויך געוויס פֿערברענט געוואָרען. איך האָב איהם ניט פֿערשטאַנען! אין דעם טאָג האָב איך פֿון פֿיעל מענשען געהערט בעדוירענדיג די שול, אָבער צו האָט זיך געפֿונען פֿון יענע האַטש איינער

וואָס זאָל איהר אַזוי ביטער, מיט הייסע טרעהרען בעוויינען ווי אַט דאָס ונגיל. וועלכע געפיהלען, וואָסער ליעבע האָבען געהערשט אין זיין קינדערשער ברוסט ?...

איך האָב זיך מיט אַמאָל אויפגעהויבען און האָב זיך אַנידערגעזעצט. דאָס יונגיל, בעמערקענדיג מיין בעוועגונג, האָט זיך האַסטיג אָבגעהאַקט פון וויינען, האָט זיך קענטיג פערשעמט און האָט מיט זיינע פערוויינטע איבערגעשראָקענע אויגען עפּיס פערוואונדערט א קוק געטאָהן אויף מיר.

— ווּעמעס ביסטו, יונגעלע ? — האָב איך איהם וואַרים געפרעגט, ווי ערשט אויפחאַפּענדיג זיך פון שלאָף.

— חיים־לייזער דעם שניידערס — האָט ער נאָך אַלץ קוקענדיג מיט זיין צערשטרייטען בליק, מיר שטיל געענטפערט.

— אייער שטוב איז אויך אָבגעברענט געוואָרען ?

— יאָ.

— וואָס האָסטו געוויינט ? — האָב איך אין א מינוט אַרום ווייטער געפרעגט.

ער האָט פערשעמט אַראָבגעלאָזען די אויגען און האָט מיר ניט געענטפערט. אויף זיין געזיכט איז איבערגעלאָפען א נערוונער ציטער: ער האָט זיך איינגעהאַלטען פון וויינען. איך האָב גלייך פערשטאַנען, אז איך וועל ביי איהם גאָר נישט אַרויסקריגען און איך האָב דערום אומגעביטען מיין פראַגע:

— דו לערענסט נאָך אין חדר ?

— ביז דעם זומער האָב איך געלערנט, — האָט ער פערשעמט געזאָגט.

— און דעם זומער ?

— דעם זומער בין איך שוין געזעסען ביין „טיש" ביי דעם טאַטען.

ער האָט זיך, גלייך נאָך די ווערטער, אויפגעהויבען פון אָרט, האָט אָבגעווישט די אויגען מיט'ן פאָלע און איז פאַמעליך אוועק אין שטאָדט. איהם איז, קענטיג, ניט אַנגענעהם געווען דער שמועס... איך האָב איהם לאַנג נאָכגעקוקט שטאַרק פערוואונדערט מיט עפּיס א טיעפּען אומפערשטענדליכען פערדרוס — ביז ער איז אין גאַנצען פערשוואונדען געוואָרען פאַר מיינע אויגען.

איך ווייס ניט וואָס פאַר אַ געפיהלען האָבען אַרויסגערופען ביי דעם יונגיל זיין בעוויינען די שול, די אייניגע ווערטער, וועלכע ער האָט מיר געענטפערט, האָבען איהם נאָך ווייטער געמאַכט פון מיר, נאָר דאָס איז געווען זיכער, אז די שול איז געווען וואָס צו בעקלאָגען !... אין איהר האָט ניט נור דאָס שטעדטיל פערלאָרען איהרען נאָך א בית־מדרש, נאָר, איך קען כמעט זיכער זאָגען, דאָס מיר יודען האָבען אין איהר פערלאָרען איין אַלטען דענקמאַל פון יודישער זעלבסשטענדיגער קונסט אין אונזער גלות.

די שול איז געווען צווישען די אַלע יודישע הילצערנע אַלטע שולען איין אויסנאַהם מיט איהר אַלטקייט און רייכקייט. פון דרויסען האָט זי אויסגעזעהען ווי די אַלטמאָדישע הילצערנע שולען, וואָס אייניגע זענען נאָך פערבליבען ביז היינט אין אַנדערע קליינע שטעדטליך: א הויך פיערקאַנטיג געבוי מיט גרויסע געשניצטע פענסטער, אַרומגעבויט פון מעריב וואַנט מיט צוויי קליינע שטוביליך צוזאַמענגעהעפט מיט די פאַלעס און מיט 2 לאַנגע נידריגע גאַלערייעס פוןביידע זייטען פאַר די ווייבער; איבער די פענסטער געהט א ברייטער געשניצטער קאַרניז, אויף וועלכען עס הויבט זיך אויף א הויכער דאַך פון שינדלען.

זי איז געשטאַנען הויך, פריי און האָט מיט איהר אַלטקייט, ווי עפּיס איין אַלטער שטאָלצער זָקֵן, שוין אפשר וויפיעל הונדערט יאָהר געקוקט אויף דאָס גאַנצע שטעדטיל.

שען איז זי אָבער געווען אינווענינ. עס איז געווען צו בעוואונדערן איהר רייכע שניצונג פון דעם הויכען קונציגען אָרון־קדש, פון דער הויכער בימה און פון דער אינווענינסטער גרויסער געשניצטער טיהר, נאָר איבערהויפּט איז די שול געווען אינטערעסאַנט מיט איהר מאַלעריי, מיט איהרע היסטאָרישע בילדער, מיט די פיעל פאַנטאַסטישע חיות און מיט די פערדרעהטע און קונציגע בלומען. די חיות זענען געווען כמעט אַלע אין לעבענס־גרויס: דאָ האָבען זיך געפונען וועלף, פוקסען, עקדישען, פויגלען, אפילו אַ העלפאַנט כמעט אין זיין אמת'ער גרויס, און אויך ניט וועניג חיות פון פאַנטאַזיע ווי די אַחשתרנים בני הרמכים מיט 8 פיס, דער לויתן דער שור־הבר, דער „ברענענדיגער שלאַנג" און ז. וו. ווער דער מאַלער איז געווען, האָט קיינער ניט געוואוסט, עס איז אפילו ערגיץ וואו אויף דער מזרח וואַנט געווען אויפגעשריבען זיין נאָמען, נאָר מען האָט ניט געקענט איבערלייענען. מע האָט נור דערצעהלט, דאָס דער קינסטלער איז געווען נאָך אַ יונגער מענש און האָט שוין דריי אַזעלכע שולען אויסגעמאָלט, נאַר כדי ער זאָל ניט מאָלען נאָך אַזעלכע שולען, איז ער עפּיס דורך א אומגליק פלוצלינג געשטאָרבען...

די אָרנאַמענטען און בלומען זענען געווען ווילד, אָבער דאָך אויסגעהאַלטען אין א געוויסער מאַנער, זיי זענען געווען מיט געשמאַק און אין יודישען זין. די לעבעדיגע צייכנונגען זענען שוין געווען קינדיש נאַיוו אַזוי ווי אין די ליניעס, אַזוי אייך אין די פאַרבען.

נענוג איז געווען צו בעטראַכטען חאָטש איין בילד, מען זאָל דערקענען אין דער אַרבייט דעם ווילדען ריינעם יודישען „מושלם", וועלכער האָט די מאַלעריי־קונסט ניט געלערנט און האָט אפשר ניט געוואוסט, אז מע קען די קונסט וואו שטודירען. נאָר דאָך ניט קוקענדיג אויף די נאַיוויטעט און די פעהלערען אין די בילדער — איז געווען צו בעוואונדערען די דרייסטיגע פאַנטאַזיע און די ווילדע זיכערקייט, מיט וואָס יענער האָט, קענטיג מיט ליעבע, געמאָלט די מענשען און חיות.

זעלטען נאַיוו אין דער אויספיהרונג איז געווען דאָס לאַנגע ווענטיל פון דער אויבערשטער גאַלערייע, וואָס איז געהאַנגען איבער דעם אריינגאַנג; דאָרטען אין דער הייך איבער'ן קאַרניז איז געווען אויסגעמאָלט אַלערליי כלי־זמר, מסתמא פון בית־המקדש, און אונטען איז געווען אויסגעמאָלט ווי מען פיהרט „ביכורים" קיין ירושלים אויף א גרויסען וואָגען, אויף וועלכען עס שטעהט אַ פאַנטאַסטישער קאָרב מיט אַלערליי פרוכטען, דער וואָגען איז איינגעשפּאַנט אין 2 אָקסען (איינער איז, פאַר וואָס עפּיס, געווען א בלויער) מיט פערגאָלדעטע גרויסע הערנער, אין וועלכע עס האָט זיך געדרעהט א גרינער קראַנץ פון בלעטער און בלומען, קיין מענשען איז דערביי ניט געווען. איבערהויפּט איז געווען צו בעמערקען דאָס מענשען איז דעם קינסטלער געווען שווער צו מאַכען און ווען זיי פלעגען יאָ ביי איהם מוזען פאָרקומען — זענען זיי אַלע געווען, ווי ביי די אַמאָליגע מִצְרִיים, אין פראָפיל. נאָך די „ביכורים" האָט זיך אָנגעהויבען אַ גאַנצע שורה בילדער, ביז צום סוף ווענטיל וואו עס איז געווען אָ בילד אויף דעם פסוק פון ישעיה הנביא'ס געטליכע ווערטער: „וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ".

נאָך נאַיווער זענען געווען אייניגע היסטאָרישע בילדער, ווי צום ביישפּיל דאָס בילד ווי מען וואַרפט אַריין אין יַם יונה הנביא. דאָס בילד האָט פערנומען ניט קיין קליינעם פלאַץ אויף דער צפון וואַנד איבער די פענסטער, וואו עס הויבט זיך אָן קיילעכדיגען דער סופיט. אויף דעם בילד איז פאָרגעשטעלט ניט קיין גרויסע שיף, נעבען שיף רוקט זיך אַרויס פון רוהיגען וואַסער א גרויסער קאָפּ פון עפּיס א אומבעקאַנטען פיש; דער פיש האַלט אָפען דעם מויל אין וועלכען עס ליגט אויף דער צונג אויפגעדרעהט עפּיס א שוואַרץ מענטשעלע (יונה הנביא); פון קאָפּ גיסט דער פיש בשעת־מעשה א גאַנצען פאָנטאַן וואַסער גלייך אין שיף אַריין, און ווען ניט אייניגע מענשען (אָנגעטהון אין פראַקען), וועלכע האַלטען אונטערגעשטעלט כלים און נעמען צו דאָס וואַסער — וואָלט דער פיש געווים דערטרונקען מיט זיין פאָנטאַן דעם שיף (אייגענטליך איז דאָס נאָך ניט קלאָר, צו דאָס דוקא האָט געמיינט דער קינסטלער). פון דער אַנדער זייט שיף שווימען נימפען—האַלבע מענשען און האַלב פיש; פון שיף וואַרפען זיי אַפּאָר מענשען פאַר וואָס עפּיס רויטע קייקעלאַך, וועלכע די נימפען חאַפּען זיי...

אָט אין דעם נאַיווען גייסט זענען געווען אַלע היסטאָרישע בילדער: די עֲקֵדָה, מַתַּן־תּוֹרָה, אַהֲרן הַכֹּהֵן'ס טוידט און נאָך אייניגע. פון פיעל בילדער האָט מען ניט גוט געקענט פערשטעהן, וואָס דער מייסטער האָט אייגענטליך געמיינט מיט זיי. ווי צום ביישפּיל דער גרויסער טורם, וועלכער איז בעשטאַנען פון דעכליך אָהן אַ שיעור, פון פענסטער אָהן אַ צאָהל, און אויף וועלכען עס איז געשטאַנען אָנגעשריבען פון אויבען; „די שטאָדט

גרמיזאָ" און דערביי איז געשטאַנען אַ 20 שורות ווערטער אין פאָרם פון א שיר, וועלכען איז געווען שווער צו לייענען פון אונטען. אפשר האָט דער מייסטער געוואָלט דאָ פאָרשטעלען אַ היסטאָרישען פאקט, נאָר אויף דעם טורם האָט זיך דאָס ניט געזעהן...

די שניצונגען זענען שוין געווען בעסער און עס האָט זיך געזעהן אין זיי אַ שטרענגע שולע מיט אַ געזונדען גוסט.

אין גאַנצען האָט די שול געמאַכט אַ זעלטענעם הייליגען איינדרוק. אויף מיר פלעגט זי שטענדיג אָנוועהען עפּיס איידלע פּאָעטישע געפיהלען. הונדערטער אויגען פון די אַלע חיות האָבען געקוקט אויף מיר ניט מיט זייער נאַטירליכען אויסדרוק, נאָר מיט יענעם מאָדנעם אויסדרוק, וואָס דער מאַלער האָט זיי, אפשר ניט ווילענדיג, צוגעגעבען, און וועלכער האָט אויסגעדריקט אַ זעלטענע איראָניע, ווי זיי וואָלטען עפּיס געזאָגט דאָס זיי שטעהען העכער ווי מיר מענשען... די פּיעל שרייענדיגע פאַרבען האָבען נעפּרעהט דאָס אויג, די ווענד האָבען ווי געאָטעמט מיט אַלטקייט, מיט הרחבת־הדעת, און, אָנפילענדיג די לופט מיט עפּיס אַ אומפערשטענדליכער הייליגער רוהיגקייט — האָבען זיי דערצעהלט פון יענע אונזערע גליקליכע עלטער־זיידעס, וועלכע האָבען געהאַט אַזוי פּיעל פרייהייט, אַזוי פּיעל ליעבע און אַזוי פּיעל איידלען געשמאַק, זיי זאָלען די שול אַזוי פּיעל ציהרען ווי זיי האָבען זי אונז איבערגעלאָזען. זי האָט געדאַרפט זיין ביי זיי ווי עפּיס אַ ליעבלינגס־קינד...

געפונענדיג זיך אין שול, פלעג *איך שטענדיג ניט וויסען, פון וואָס זיך צו בעוואונדערן, צו פון דעם ווילדען יודישען טאַלענט, אָדער פון יענער אַלטער צייט ווען עס האָט זיך געפונען אַ גאַנצע קהלה, וואָס האָט זיך אָבגעגעבען אַזוי פּיעל מיט שענקייט און געלאָזט אפילו נעגען דעם אנגענומענעם מנהג אַזוי אויסמאָלען די שול... איינינע דורות קענטיג האָבען זי נאָך אַלץ געציהרט און געפוצט, ווייל פון אונטער דער אויבערשטער פאַרב, האָט זיך אויך געזעהן געמאָלט.

צו האָבען דאָס געוואוסט צו שעצען די ווייטערדיגע דורות פון שטעדטיל ?...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אַ צייט בין איך נאָך געזעסען מיט עפּיס איין אָנגעלאָדענעם האַרץ. איך האָב אַלץ געקלערט וועגען דעם יונגיל. — צי האָט ער בעקלאָגט דעם לעבעדיגען זֵכר פון אונזער אַמאָליגער שענקייט, פון אונזערע עלטער זיידענס הייליגע קאפּריזען, וועלכע זענען יעצט פערלאָרען געגאַנגען, אָדער דאָס איז געווען גלאַט אַ געוויין... נאָר איך גלויב אז איידלע געפיהלען האָבען געוויגט דעם יונגיל'ס הערציל. איך האָב גענומען אין געדאַנק מיר פאָרשטעלען זיין פאָטער, אום צו טרעפען פון איהם אויף זיין זוהן, נאָר איך האָב אין זיין פאָטער נאָר נישט געפונען: ער איז געווען אַ פשוט'ער בעל־מלאכה ווי אַלע זיינע חברים...

איך האָב זיך באלד אויך אויפגעהויבען און בין געלאַסען אַוועק אין דאָס פערברענטע שטעדטיל.

די זון איז שוין געזעסען נידריג אויפ'ן עק הימעל הינטער די אָבגעברענטע קיימענס און האָט אַרויסגעקוקט דורך די פורפענע וואָלקענס מיט אַ פייערדיגען רויטען פלעק; אויבען אויף דעם אָראַנזשען הימעל, האָבען זיך אויסגעצויגען לייגליכע דורכזיכטינע ראָזעווע וואָלקענס מיט בעגילטע ברעגען. אויף דעם אָבגעברענטען שטעדטיל איז פון רויך געשטאַנען אַ גאָלדערנער געדיכטער טומאַן, און די אויבענס מיט די קיימענס זענען געווען איינגעהילט אין דעם טומאַן און האָבען זיך כמעט ניט געזעהן. די פלעקען פון לאַגער האָבען זיך איצט מעהר צוזאַמענגעגאָסען אין איין וואַרימע גרויע פאַרב און האָבען ניט אַזוי טרויעריג אויסגעזעהן. דער שטח פון די פלעקען איז גלאַט פיעל קלענער געוואָרען, ווייל פיעל האָבען שוין מסתמא צוריק איבערגעשלעפּט זייערע פעקליך אין דעם פערבליבענעם רעשט שטעדטיל.

איך האָב אַ קוק געטהון אויף די דעכער; דאָרטען איז געשטאַנען אַ פול, וועלכער האָט דאָ אָנגענומען אַ לייכטע פיאָלעטעווע פאַרב, דאָס בילד איז מיר געווען בעקאַנט פון שטענדיג, ווען איך פלעג פאַרנאַכט ביי דער זון אונטערגאַנג, שפּאַצירען אויף דעם אָרט. עס האָט דאָ נור געפעהלט דער הויכער דאַך פון שול...

ג. טשאָרני.

ליטעראַרישע נייעס.

אין דעם בוך, וועלבעס דער גייסטליכער פראַנק האָט אַרויסגעגעבען איבער עלילת־דם, געפינען מיר אַ צעטעל פון 172 משפטים וועגען עלילת־דם, וועלכע זענען געווען פון יאהר 1235 (אין פולדא) ביז 1900 (אין קאָניין און פיזעק). פון די 172 עלילות קומען אויס 25 אויף אונגארען, 14 אויף בעהמען, 7 אויף ניעדער־און אָבערעסטרייך, 6 אויף מעהרען, צו 2 אויף טיראָל און גאַליציען און איינער אויף זיעבענבירגען. אין 61 פעלע איז בעוויזען געוואָרען, אז די בעשולדיגונג איז פאַלש און האָט נישט קיין שום יסוד, אין 58 פעלע זענען די בעשולדיגטע ארויס ריין, אין 61 פעלע האָט מען בעשולדיגט מענשען, האָטש מען האָט נישט געפינען דעם קערפּער פון געהרג'טען, און אין 35 פעלע האָט זיך ארויסגעשטעלט אז עס איז גאָר קיין מאָרד נישט געווען, אָדער אז דער ערט, וואו דער מאָרד האָט געזאָלט געשעהן, עקזיסטירט נישט אויף דער וועלט.

נ ד ב ו ת

פיר די בריסקער נשרפים:

בביהמ"ד דרחוב ליאַכאָווקע אין מינסק האָבען מנדר געווען: ר' אליעזר דרייזין 1,10 ר', ה' נייפאַק און ר' חיים ב"ר אברהם צו 50 ק', ר' יהושע קראַסנאָפיורקע 40 ק', ר' מיכל פיינעלמאַן 33 ק', רש"ז פיטלעראָוו, רח"ל שטרוגאַץ און ר"ש גראַזבערג צו 25 ק"פ, ר"ח בורשטיין און ר"י קאַסאָווסקי צו 18 ק', רש"ז שפונט, רד"ל רובין, ר"ד לפידות צו 9 ק'. און ר' יצחק כהן 8 ק'. צוזאַמען 4,29 ר"כ. —

בריעפקאַסטען דער אַדמיניסטראַציאָן.

ה' ח. פס־ט־־סקי באריספּאָל: דער "יוד" "פון 19־טען יאָהר הונדערט" דאָס הייסט, ווי מיר שטויסען זיך, פון יאָהר 1900 — וועט אייך קאָסטען 4,50 ר'.

ה' מ. גל־מן ק'־גאָראָד: מיט "קאָרעספּאָדענציען" "מעג מען זיך ווענדען" צו אונז און טאַקי דוקא צו אונז, נור קוקענדיג אויף אייער שרייבען גלויבט זיך עפּיס אונז נישט אז פון אייערע "קאָרעספּאָדענציען" זאָלען מיר קענען נוטצען האָבען. אַלזאָ, בערעכענט זיך, אפשר איז אשאָד די מאַרקעס ?

פרוי אַלטע וואָלף־סלאָבאָדקא: אייער אַגענט האָט ביי אונז די "וועלטגעשיכטע" פיר אייך ניכט אויסגעשריעבען.

ה' פּאָלישצוק סאָקאַלעץ: די "וועלטגעשיכטע" האָבען מיר געשיקט צו אונזער אָבאָנענט ה' טימערמאַן.

פ. שפרינע מיען פּאָסאָווא: בייטען די אדרעסע קאָסט 20 ק"פ; איהר קאָנט דאָס שיקען אין פּאָסטמאַרקען.

ה' סטאָמאַכין — אַסטראַכאַן: די וועלטגעשיכטע איז אייך אַרויסגעשיקט געוואָרען דען 21/5; צוליעב דעם "נאַ קאָסע" געפינען מיר פאַר איבריג די אַדרעסע איבערצודרוקען.

ה' N N — צערניאַק: "דער יוד" געהט אייך כסדר אַלע וואָך נאָך קאָוונא אונטער נו' 5283.—דעם "פסח־נומר" האָבען מיר אייך נאָך אַ מאָהל אַרויסגעשיקט. דיזע נו' קאָסט 25 ק'. איהר האָט געשיקט 35, קומט אייך 10 ק"פ.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

לבית מסחר הספרים של חברת „אחיאסף"

נכנסו הספרים החדשים האלה:

	רו"כ	קאפ.
בעוד מאה שנה, אידוארד ביללמי	—	30
המוריה, ר' מ. א. גינזבורג	—	30
זכרונותי, א. ה. וויס	1	—
חקי חיים שמעון כהן	—	75
חובת האב לבנו, י. רייפמאן	—	20
רוח חדשה	—	25
לקורות היהודים בלובלין, ש. ב. ניסנבוים	1	—
ליאון הרופא, נ. אקסאקוב	—	25
משיב דבר, י. רייפמאן	—	30
משירי פושקין, העתקת ד. פרישמאן	—	30
מחברות לנטית השמות, הפעלים והכנויים, א. זלדס חוברת א'	—	10
ספר הברית השלם, מר' פינחס אליהו (הוצ' חדשה)	—	60
סנהדרין, י. רייפמאן	—	25
שנת האלפים מאת הפרופ. בעללאמי	—	60
תעודת ישראל. י. רייפמאן	—	25
המלאכות לפילון היהודי	—	20
קולוניסטען, א ראמאן פון א. ל. לעווינסקי, אנשטאט 80 ק.	—	60
אוצר ספורים, ק. שולמאן	—	50
טביחת הבהמה באופנים שונים, ד"ר דעמבא	1	—
מורה הדקדוק (זשארגאן), בילסקי, 2 טהייל	—	30
דורש לציון, קרעמער	—	30
פיזאלאגיע, ערשטער טהייל: דאס בלוט און דאס הערץ	—	10
" צווייטער " : דאס עסען פערדייען	—	20
ילקוט המכירי, על ס' תהלים מאת ש. באבער	3	—
יוסף לקח, מאת מ. קאפלאן (הוצ' חדשה)	—	25
חיי העמים, חלק ראשון: תוגרמא ויושביה מאת א. ארש	—	25
" " חלק שני: אנגליא ויושביה " "	—	25
סביב הארץ בשמונים יום, זול בירון	—	40
דברי הימים לבני ישראל, יעבץ	—	60
זרובבל, י. ב. לעווינזאהן (הוצ' חדשה)	1	25
סאקראטעס, גריכישער פילאזאף	—	20
תבואות הארץ, לר"י שווארץ (הוצ' חדשה)	2	—
אפס דמים, לרי"ב לעווינזאהן	—	40
ס' הזכרונות, " " חייו, תולדותיו וכו'	1	—
בקורי ריב"ל	1	—
אשכול הסופר, שירים מכתמים וכו', ריב"ל	—	50
משפחת לוריא, שלשלת יחוסה	1	—
ראשית הכתיבה, מ. סילמאן	—	7
מסתרי פאריז (זשארגאן)	1	30
תחית המתים, ד"ר מ. נארדוי	—	10
צום יודישען פאלק, ד"ר מ. מאנדעלשטאם	—	4
פסח געשענק, פון פרוג, ליליענבלום און אנדערע	—	3
שבועות געשענק, " " "	—	3
Еврейскій вопросъ, Маколей	—	10
Исторія евреевъ. Г. Гретца томъ V.	2	50
« « « « X.	2	50
Сборникъ въ пользу нач. Школъ	3	—
« сіонистскихъ стихотв.	—	50
О древности Іудейскаго народа І. Фловій о средне вѣковыхъ обвиненіяхъ Д. А. Хвольсоно	1	—
Дѣти гетто 2 тома І. Зангвиля	3	—

Іисусъ Навинъ. Г. Эберсъ	1	50
Юдифь Трахтенбергъ К. Э. Францозо	1	—
Мелсду Сцилой и Харибдой. Мордовцева	—	60
Миртала. истор. повѣсть. Э. Ормешко	1	25
Повѣсти. А. Бернштейна	1	—
Эсфирь. истор. повѣсть. А. Михайлова	1	—
Литовскіе евреи. С. А. Бершадскаго	2	50
Регестры и надписи	3	—
Мельпомено. К. Э. Францозо	—	60
Шляподниковъ рѣчь Герцеля на 4. конгресѣ	—	3
Полное собр. соч. Рабиновича 3 тома	5	—
І. Фловій. Іудейскія война	2	50
Открытое письма Графу Толстому	—	40
Исторія и сущность сіонизмп Д-ръ Сапиръ	—	25
Записка о причинѣ безпорядко Д. Швабахеръ	—	30
Талмудъ. Дейтша	—	50
Левандо, Очерки прошлаго	1	—
Гербергъ польскіе евреи	1	—
L. Bamberger, Erinnerungen	—	—
A. Katz, Juden in China	—	—
Herzl T. Dr., Das neue Ghetto	1	25
Bambus W., Palästina, Land u. Leute	1	50
Nordau Max, Doktor Kohn, Trauerspiel	1	25
Dr. Rülf J., Aruchos bas Ammi	1	—
S. Lublinski, Literatur und Gesellschaft	6	—
Jaffe M., Nationale Wiedergeburt der Juden	—	60
Acher Mathias, Zwei Vorträge	—	30
Jungmann, Heine ein Nationaljude	—	45
Schach F., Eine auferstandene Sprache	—	30

כל המקחים הם לבד פארטא.

Издательство „Ахіасафъ", Варшава.

Verlag „ACHIASAF", Warschau.

